

№ 10 (71)
31 ОКТЯБРИ СОЛИ 2015

Огози нашр 18 декабри соли 2009

Иттифоқ аст он, ки ҳар душворро осон кунад,
Варна аз тадбири як нохун гиреҳ натвон кушод.

ҲОММАТИ ОМЎЗҶОР

Нашрияи Кумитаи иттифоқи касбаи маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон

Паёми телевизионии Сарвари давлат ба муносибати Рӯзи Конституция

Ҳамватанони азиз!

Бисту як сол муқаддам дар кишвари мо тавассути райъпурсии умумихалқӣ нахустин Конституцияи Тоҷикистони соҳибистиқлол, яъне бахтномаи халқамон қабул гардид ва мо ин рӯзи воқеан таърихи ҳар сол бо доир намудани чорабиниҳои сазовори ин санади сарнавиштсоз таҷлил мекунем.

Бузургӣ ва аҳамияти ин санади муҳими таърихӣ, пеш аз ҳама, дар он ифода меёбад, ки он бори нахуст аз ҷониби худи халқ ва барои халқ бо роҳи ифодаи озодонаи майлу иродаи шаҳрвандони мамлакат қабул карда шудааст.

Бо қабули Конституция халқи Тоҷикистон дар айёми ниҳоят ҳассоси таърихӣ бори дигар исбот кард, ки ҳеҷ гуна душвориву мушкilot, аз ҷумла ҷанги даҳшатбори ба сари давлат ва мардуми Тоҷикистон таҳмилшуда наметавонанд сокинони сулҳдӯсту созандаи кишвари моро аз роҳи ҳақиқату ростӣ, эъморӣ давлати муосири миллӣ ва фаъолияти бунёдкорона берун созанд.

Маҳз аз ҳамин хотир, қабули нахустин Конституцияи давлати соҳибистиқлоли

мо рӯйдоди дорои аҳамияти бузурги таърихиву сиёсӣ ба ҳисоб меравад.

Аз ҷониби дигар, бо иродаи озодонаи мардуми сарбаланди кишвар қабул гардидани Конституция баёнгарии маданият ва ҷаҳонбинии пешрафтаи ҳуқуқи халқи тоҷик мебошад.

Аз ин рӯ, ин санади олии ҳуқуқӣ, воқеан, мояи ифтихор ва сарфарозии ҳар як шаҳрванди ватандӯсти мамлакат ва дастоварди муҳимтарини даврони истиқлол шуморида мешавад.

Майлу иродаи қавии мардум ғангоми қабули Конституция роҳбарияти давлат ва Ҳукуматро ба шоҳроҳи азими дигаргунсозиҳои сиёсӣ иҷтимоӣ-фарҳангӣ ва созандагиву бунёдкорӣ раҳнамун сохт, ки натиҷаҳои ин раванди нек ба ҳама маълуманд.

Имрӯз бо қаноатмандӣ метавон гуфт, ки ин санади сарнавиштсози таърихӣ манфиатҳои олии миллат ва давлати соҳибистиқлоламонро инъикос намуда, Тоҷикистонро ба ҷаҳони мутамаддин ҳамчун давлати соҳибистиқлол, демократӣ, ҳуқуқбунёд ва дунявӣ муаррифӣ кард ва ба омили муҳимтарини

кафолати устувори ҳаёти сиёсии ҷомеа мубаддал гардид.

Ҳамчунин, Конституция, аз як тараф, барои рушди давлати демократӣ ва таъсиси низоми самарабахши ҳокимияти давлатӣ заминаи ҳуқуқӣ гузошта, аз ҷониби дигар, барои сулҳу субот ва ваҳдати миллӣ дар саросари мамлакат шароити мусоид фароҳам овард.

Конституция ҳамчун муҳимтарин омили таъмини истиқлоли миллӣ ва якпорчагии кишвар тағйирнопазир будани шакли идораи ҷумҳурӣ, тамомияти арзӣ, моҳияти демократӣ, ҳуқуқбунёдӣ, дунявӣ ва иҷтимоии давлатро кафо-

лат дода, халқи Тоҷикистонро сарчашмаи ягонаи ҳокимияти давлатӣ эътироф намуд.

Дар асоси меъёрҳои конституционӣ кафолати таъмини амалишавии ҳуқуқи озодиҳои инсон ва ҳифзи онҳо меҳвари асосии сиёсати давлат эътироф гардида, дар Тоҷикистон заминаҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ташаккул ёфтанд, ки ин шаҳодати амалишавии ҳамаҷонибаи принципи гуногунандешии сиёсӣ ба шумор меравад.

Тоҷикистон дар муносибатҳои хориҷии худ сиёсати дарҳои кушодаро пайгирӣ намуда, омодагии худро дар самти ба роҳ мондани ҳамкории мутақобилан судманд бо давлатҳо ва созмонҳои байналхалқӣ дар асоси принципи баробарӣ ва эҳтироми соҳибхитиёри эълон дошт.

Дар заминаи татбиқи бомароми меъёрҳои конституционӣ дар кишвари мо волияти қонун, тартиботи ҳуқуқӣ, инчунин ифтихори милливу худшиносӣ ба сатҳи арзиши ҳамаҷонибаи ҷомеа бардошта шуд.

Баъдан тамоми низоми қонунгузори миллӣ ба муқаррароти Конституция мувофиқ гардонда шуда, фаъолияти парламенти касбии кишвар ба таҳия ва қабули санадҳои ҳуқуқӣ

ҷавобгӯ ба манфиатҳои давлату миллат, густариш бахшидани раванди демократикунонии ҷомеа ва пешбурди бомароми ислоҳоти иқтисодиву ҳуқуқӣ равона гардид.

Фаъолияти озоди иқтисодиву соҳибкорӣ дар асоси кафолатҳои конституционӣ тараққиёти иқтисодиву иҷтимоии кишвари моро таъмин намуд ва барои муайян кардани сиёсати мутавозин, хусусан, дар самти паст кардани таъсири манфии бӯҳронҳои молиявӣ иқтисодии ҷаҳонӣ ба иқтисоди миллимон асоси боэътимод гузошт.

Гузашти солҳо ҳар қадар моро аз қабули ин ҳуҷҷати тақдирсоз дур мебарад, дурусти интиҳоби роҳи бунёди давлати демокративу ҳуқуқбунёд ва дунявӣ ҳамон қадар возеҳу аён мегардад.

Мо дар даврони истиқлол бо вучуди мушкilotу монеаҳои зиёд ба шарофати эҳтиром ва амалишавии меъёрҳои Конституция тавонистем ҷомеае бунёд намоем, ки дар он фазои озоду демократӣ ҳукмфармо ва суботи сиёсӣ ва ваҳдати миллӣ, пешрафти бемайлони ва пойдориву бардавонии имрӯзу ояндаи давлату миллат таъмин гардидааст.

Бинобар ин, қулли мардуми шарафманду сарбаланди Тоҷикистонро ба ифтихори Рӯзи Конституция самимона табрик меӯям ва ба хонадони ҳар фарди кишвар сулҳу оромӣ, иқболу хушбахтӣ ва файзу баракат орзу мекунам.

Бигзор Конституция абадан ҷароғи роҳнамо ва муайянкундаи самти роҳи пешгирифтаи давлату миллат ва муттаҳидкунандаи ҷомеаи навини Тоҷикистон бошад!

Саломату сарбаланд бошед, ҳамватанони азиз!

Беҳтарин кабинетҳои методӣ

Дар доираи таҷлили Иди омӯзгорон санаи 10.10.2015. дар ноҳияи Данғара вилояти Хатлон семинар – озмуни «Беҳтарин кабинетҳои методӣ» баргузор гардид. Ҳадаф аз баргузори ин озмун муаррифии кори омӯзгорон ва нишон додани сатҳи сифати таълим бахусус дарсҳои омӯзгорони пуртаҷриба буда ба ин васила ҷоннок намудани фаъолияти соҳаи маориф буд. Мусаллам аст, ки таълиму тарбия дар ҳар давраи замон дар ва муассисаҳои таълимӣ, яке аз масъалаҳои муҳим махсус мегардад. Чуноне, ки маълум аст таълими ҳамгиро бо тақмили фаъолияти муаллим, пурсамари дарс ва ҷолиб гардидани машғулиятҳои таълимӣ

ба рушди қобилияти хонанда мусоддат мекунад. Ҳамин аст, ин масъаларо устодони пуртаҷриба пешрави кори хеш намуда дар ин озмун методи таълим ва маҳорати омӯзгори хешро ба ҳакамон манзур намуданд. Дар ин озмун намояндагон аз Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ва заҳматҳои устодон ҳангоми машғулиятҳои дарсӣ ва истифодаи онҳо аз дастурҳо ва аёниятҳои вобаста ба предмети омӯзанда баҳои арзанда доданд. Дар ин озмун омӯзгорон аз вилоятҳои тобеи Ҷумҳурии Тоҷикистон вазида иброд доштанд, ки баргузори чунин озмунҳо ба мақсад мувофиқ буда барои тақмил додани таҷрибаи

омӯзгорон таъсири мусбӣ мерасонад. Дар интиҳо ҳайати ҳакамон дар якҷоягӣ ба кор ва фаъолияти омӯзгорон баҳои арзанда дода бо арҷгузори ба усул ва методҳои судманд дар рушди тақомули илми педагогикаи муосир ба ғолибони озмун Қобилова Матлуба ноҳияи Бобоҷон Ғафуров, Юсупов Ҷураҳон ноҳияи Данғара вилояти Хатлон ҷои аввалро сазовор донишанд. Ҳамчунин Давлатқадамов Акбаршо аз ноҳияи Ишқошим Латипов Парвиз ноҳияи Шаҳринав бо Ифтихорнома ва нишони Аълочи маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон қад гардиданд. Ҳамзамон барои ҳавасманд намудани ғолибони озмун Кумитаи иттифоқи ка-

сабаи маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон тасмим гирифт як роҳат ба дилҳо истироҳатгоҳҳои ҷумҳурии пешниҳод намояд Зикр гардид, ки маориф омилҳои асосӣ дар пешрафти минбаъдаи миллату давлат буда заминаи он маҳз аз мактаб ва муассисаҳои таълимӣ оғоз мегардад. Дар охири меҳмонон ва намояндагони соҳаи маорифи ҷумҳурии аз ҷойҳои фарҳангии ноҳия дидан намуда намояндагони шӯбаи маорифи ноҳияи Данғара бо пазироӣ аз меҳмонон озмунро ҷамбаст намуда барпо ва ташкили минбаъдаи чунин озмунҳо дар оянда зарурӣ донишанд.

«Ҷомии омӯзгор»

ИЗҲОРОТИ

аъзоён ва иштирокчиёни Пленум ва Раёсати Кумитаи иттифоқи касбаи маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон «Оид ба маҳқум намудани амалҳои собиқ муовини вазири мудофия ва ҲНИТ».

Рӯз то рӯз пайвастанӣ ҷавонон ба гуруҳҳои ифротӣ, ҳизбу ҳаракатҳои, ки адоват ва амалҳои экстремистию террористиро пиёда мекунад, ба мушоҳида мерасад.

Ин ҳизбу ҳаракат ва гуруҳҳо ҷавонро барои амалҳои нопок, ба роҳи нодуруст таълимӣ ташвиқ намуда, меҳонад ба оромии кишвар, амнияти давлатӣ, пешрафт, сулҳу субот ва истиқлолияти давлатӣ ҳалал ворид намуда, арзишҳои таърихӣ, ҳаёти, миллий, фарҳангӣ ва башариро поймол намуда, аз байн бибаранд.

Ин гуруҳҳо на танҳо ба кишвари мо, балки ба тамоми ҷомеаи ҷаҳонӣ хатар доранд.

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Ҷаноби Олӣ, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон бо таъкид намудани ин раванди пурхатар чунин изҳор намуданд: «Воқеан, дини мубини Исломи сарчашмаи адаб, маҳзани бузургӣ панду насиҳат ва тарғиби некиву наққорист. Бинобар ин, ҳар яке мо бояд бо арҷ гузоштан ба ин арзишҳо бо илму фарҳанг, ҷавонмардию саховатмандӣ ва ахлоқи ҳақиқӣ худ намунаи ибрат бошем, ва барои эъморӣ як ҷомеаи пешрафтаи солим саъю талаш намоем. Хусусан дар шароити торафт тезтуғд гардидани раванди ҷаҳонишавӣ, ки баъзе қувваҳои носолими дини мубини Исломо ҳамчун воситаи ангеаи сиёсӣ ва барои амалӣ намудани манфиатҳои гуруҳӣ истифода мекунанд, моро зарур аст, ки зиракиву ҳушёрӣ аз даст надиҳем».

Бо гуфтаҳои дар боло зикргардида мо, аъзоён ва иштирокчиёни Пленум ва Раёсати Кумитаи иттифоқи касбаи маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон аз номи 238 ҳазор нафар омӯзгор, олим, кормандон ва донишҷӯёни бевосита аъзои иттифоқи касбаи соҳа рӯйдодҳои нангини рӯзҳои 4-16 сентя-

бри соли равон дар ҷумҳурии руҳдода ва тарафдорону шарикони онҳоро шадидан маҳқум менамоем.

Иттифоқи касбаи маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳама он фаъолияти ғайриқонунии ҳаракату ҳизбуҳо ва дигар ташкилотҳои сиёсӣ, ки хусусияти ифротӣ, экстремистию террористӣ доранд маҳқум намуда ба хешу табор ва наздикони кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, ки дар ҳодисаҳои 4 сентябри соли 2015 барои ҳифзи Ватан, ҳимояи манфиати давлат, таҳкими истиқлолият, амният ва иқтисоди мудофияви кишвар қони худро аз даст додаанд ҳамдарди амиқ баён менамоем.

Ин гуна ҳодисаи нангин ва хиёнаткоронаи гуруҳҳо ва афроди нопокро саривақт кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ пешгириӣ ва безарар мегардонанд.

Аз номи ҳамаи аъзоёни иттифоқи касбаи маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон ва мақомотҳои қудратӣ барои сари вақт ва дар муддати кӯтоҳ ба эътидол овардани вазъи кишварамон изҳори ташаккур намуда, сиёсати хирадмандонаи Президенти кишвар муҳтарам Эмомалӣ Раҳмонро, ки маҳаки он сулҳу субот, ваҳдати миллий, оромии Ватан, пос доштан ба арзишҳои таърихӣ, ҳаёти, миллий, фарҳангӣ ва башарӣ мебошад дастгириӣ менамоем.

Иттифоқи касбаи маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон барои дар амал тадбиқ намудани сиёсати стратегии кишвар саҳми худро мегузорад, ва қонибдори сулҳу субот, оромии кишвар ва амнияти давлатӣ мебошад.

Кумитаи иттифоқи касбаи маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон.

ҚАРОРИ

Пленуми Кумитаи иттифоқи касбаи маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Дар бораи тасдиқи лоиҳаи Дастур ва Тавсияҳои методӣ барои коргузори дар Ташкилотҳои иттифоқи касбаи маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Мутобиқи банди 4 Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки «Дар бораи дастурамалҳои намунавии коргузори дар вазорату кумитаҳои давлатӣ, муассисаҳо, ташкилотҳо ва корхонаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 2 декабри соли 2008 тахти №585» тасдиқ гардидааст ва банди 11.23 боби 11- Оинномаи Иттифоқи касбаи маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пленуми Кумитаи иттифоқи касбаи маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон,

Қарор мекунад:

1. Лоиҳаи дастур ва Тавсияҳои методӣ барои коргузори дар ташкилотҳои иттифоқи касбаи маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон маъқул дониста шавад. (замимаи 1 ва 2).

2. Кумитаи ВМКБ, вилоятҳо, шаҳри Душанбе, шаҳру ноҳияҳо, муассисаҳои таҳсилоти томак-

табӣ, миёнаи асосӣ, умумӣ ва ибтидои касбӣ ва ташкилотҳои ибтидоӣ, вазифадор карда шаванд, ки коргузори тибқи талаботи «Дастурамалҳои намунавии коргузори дар вазорату кумитаҳои давлатӣ ва дигар мақомоти идоракунии давлатӣ, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, муассисаҳо, ташкилотҳо ва корхонаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон» ва «Дастур ва тавсияҳои методӣ барои коргузори дар ташкилотҳои иттифоқи касбаи маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон» ба роҳ монанд.

3. Сармуҳаррири моҳномаи «Ҷомии омӯзгор» вазифадор карда шавад, ки пас аз қабули қарор ва эътибор пайдо кардан «Дастур ва тавсияҳои методӣ барои коргузори дар Ташкилотҳои иттифоқи касбаи маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон» дар моҳнома ба ҷоп расонида шавад.

4. Назорати иҷрои қарори мазкур ба зиммаи муовини раиси Кумитаи Қурбонов М.С. гузошта шавад.

Раис Одинаев Р. С.

МАЪЛУМОТНОМА

«Дар бораи баланд бардоштани самаранокии фаъолияти ташкилоти Иттифоқи касбаи маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ҳалли мушкилоти ҳуқуқӣ, иҷтимоӣ – иқтисодии аъзоёни иттифоқи касба»

Дар ҳама давраи замон соҳаи маориф аз муҳимтарин соҳаҳо ба шумор мерафтад, ки пеш аз ҳама ба рисолати тарбия-вию таълими соҳаи мазкур зич алоқамандӣ дорад. Мутахассисони дилхоҳ соҳаи маориф тарбияти ҷавонони соҳаи маориф ба ҳисоб меравад. Зиёд давлатҳои мисли Ҷопон маҳз бо шарофати зиёд қардани маблағгузори ба соҳаи маорифашон ва рушд бахшидани он, имрӯз дар сафи давлатҳои пешрафта қарор гирифтаанд. Соҳаи маориф ба иборати дигар, хишти аввали бинои ҷомеа шинохта шудааст. Аз ҷи гуна гузоштани ин хишт устувории бозғамии тамоми бино вобаста тағии калон дорад. Беҳуда соҳаи маориф соҳаи калидии амнияти ном бурда намешавад.

Мавриди зикр аст, ки Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Ҷаноби Олӣ муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон бо қамоли дурандешӣ муҳимияти соҳаи маорифро дарк намуда, аз рӯзҳои аввали масъулияти роҳбарии кишварро ба зимма гирифта, ғамхорӣ ва дастгириро нисбати соҳаи маориф марому шиори худ дод ва то имрӯз маҳз бо шарофати ғамхорию дастгириҳои бевоситаи Сарвари давлат соҳаи маорифи кишвар ба пешравиҳои зиёде ноил гардидааст. Ба таъкиди Президенти кишвар тақдид ва тақмили низоми таълиму тарбия аз ҷумлаи самтҳои афзалиятнок ва муҳимтарин сиёсати давлат мебошад. Бо мақсади рушди минбаъдаи соҳаи маориф, ташаккули пояи моддию техникаи муассисаҳои таълимӣ, воридшавии ба фазои ҷаҳонии таҳсилот ва рушди тафаккури аҳоли ҳанӯз соли 2009 бо тавсиби Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 15 сентябри соли 2009 № 707 «Дар бораи Соли маориф ва фарҳанги техника» эълон гаштани соли 2010 боиси дилгармию руҳбаландии маорифчиён ва сокинони кишвар гардида буд. Соли 2015 бошад, тавре ки медонем, Соли оила эълон шудааст, ки аз бисёр лиҳоз он тавъам бо мактабу маориф мебошад, зеро оила ва мактаб ҳарду рисолати тарбиявию ба уҳда доранд. Бо мақсади рушди минбаъдаи соҳаи маориф, ташаккули пояи моддию техникаи муассисаҳои таълимӣ, воридшавии ба фазои ҷаҳонии таҳсилот ва рушди тафаккури аҳоли, инчунин як қатор ҳуҷҷату санадҳои дигар ба тавсиб расонда шудаанд. Роҷеъ ба ин ҳама, мисолу далелҳои зиёде, ба мисли таъмири тармики биноҳои мактабҳо, сохтмони мактабҳои нав, зина ба зина боло бардоштани музди меҳнати кормандони соҳаи маориф ва амсоли он овардан мумкин аст.

Ҳамчунин, дар ҳама давраи чандин самаранокии байналмилалӣ гузаронида шуд, ки нисбат ба ҳамаи давраи соли гузашта зиёд аст. Оид ба дохил намудани тағйиру иловаҳо ба Оинномаи иттифоқи касба, аз ҷумла, аз сари нав илова намудани истилоҳи «кормандон» ба номи Кумитаи иттифоқи касбаи маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон, комиссия таъсис дода шудааст, ки он баъди муҳокима намудани пешниҳодҳои кумитаҳои поёнӣ қароридома медиҳад.

Инчунин, дар ҳама давраи курсҳои тақмили ихтисос бо раисони кумитаҳои иттифоқи касбаи муассисаҳои таҳсилоти ибтидоӣ ва миёнаи касбӣ гузаронида шуд, ки дар он оид ба қонунгузори амалкунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, масъалаҳои оинномавӣ, ҳифзи меҳнат, ҳуҷҷатнигорӣ, риояи талаботи Кодекси меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар санадҳои меърию ҳуқуқӣ дида баромада шуданд. Аз таҳлил бармеояд, ки нимсолаи аввали соли 2015 нисбат ба ҳамаи давраи соли 2014 қароридома зиёд (кам) гузаронида шудаанд.

Аз ҳисоботи ноизири ҳуқуқи меҳнати дастгоҳи Кумитаи Файзиёв И. бармеояд, ки дар давраи мазкур шумораи нозирони ҳуқуқи меҳнат дар Кумита ва ташкилотҳои зертобеи он 3 воҳиди кориро ташкил меод. Фаъолияти нозирони ҳуқуқи меҳнати Кумита ба таҳлили риояи қонунгузори меҳнат дар муассисаҳои таълимӣ, қабули шаҳравандон, баррасии аризаҳои хаттӣ ва ғайра иборат мебошад.

(давомаш дар саҳ. 3)

Аз ҷумла, мутобиқи нақшаи кории Кумита, комиссия дар ҳайати Файзиёв И. – нозир хукуки Кумита- раиси комиссия; Абдуллоев Ш- нозир хукуки Кумита- аъзо; Наҷмиддинова У- мутасхассиси Кумита, дар асоси фармоиши раиси Кумита иттифоқҳои касбаҳои маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 12 январи соли 2015 № 46, таҳлили фаъолияти яқояи Кумитаи иттифоқи касбаҳои маорифи шаҳри Турсунода ва шуъбаи маорифи шаҳри Турсунода доир ба иҷрои талаботи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, ҳифзи ҳуқуқ, манфиатҳои меҳнати ва имтиёзҳои омӯзгорони ҷавон; дар асоси фармоиши раиси Кумитаи иттифоқи касбаҳои маорифи шаҳри Турсунода аз 16 январи соли 2015, №52 фаъолияти Кумитаи иттифоқи касбаҳои маорифи шаҳри Истаравшан; дар асоси фармоиши раиси Кумитаи иттифоқи касбаҳои маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 16 январи соли 2015, №52 фаъолияти Кумитаи иттифоқи касбаҳои маорифи шаҳри Конибодом; дар асоси фармоиши раиси Кумитаи иттифоқи касбаҳои маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 16 январи соли 2015, №52 фаъолияти Кумитаи иттифоқи касбаҳои маорифи шаҳри Норак оид ба иҷрои санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, ҳифзи ҳуқуқҳо ва манфиатҳои меҳнати, имтиёзи омӯзгорони ҷавон аз ҷониби Файзиёв И.Н.-нозир хукуки меҳнати Кумита аз санаи 17.02.2015 то 19.02.2015 ба шаҳри Норак санҷида шуда, маълумотнома омода карда шуд, ки он ба баррасии Раёсат бароварда қарорҳои дахлдор қабул карда шуд.

Дар асоси фармоиши раиси Кумитаи иттифоқҳои касбаҳои маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 16 январи соли 2015, № 52 комиссия дар ҳайати: Файзиёв И. – нозир хукуки Кумита- раиси комиссия; Абдуллоев Ш- нозир хукуки Кумита- аъзо; Наҷмиддинова У- мутасхассиси Кумита (барои омӯзиш)- аъзо, бо иштироки муовини раиси Кумитаи иттифоқи касбаҳои маориф ва илми вилояти Суғд Мироватов М. С, раиси Кумитаи иттифоқи касбаҳои маорифи шаҳри Исфара Мақсудов И, директори мактаби МТМУ №36 Мелиев М. аризаи собиқ омӯзгори муассисаи таҳсилоти миёнаи умумии №36, шаҳри Исфара, ҷд Чилгази Шарипов З-ро санаи 23 январи соли 2015 дар маҷлиси яқояи маъмурият ва коллегитив меҳнати МТМУ №36 мавриди баррасӣ қарор дод.

Аз натиҷаи баррасии ариза ба мурочиаткунанда ҷавоби ҳатти ирсол карда шуд.

Лоихаи Созишномаи соҳавӣ ва шартномаи коллективӣ баррасӣ карда шуда тақлифҳои ба матни он дода шуд.

Лоихаи шартномаҳои меҳнатӣ, иҷрои кори муайян иҷора, таҳия ва барои истифода дар кор пешниҳод карда шуд.

Тибқи фармоиши раиси Кумитаи иттифоқи касбаҳои маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 06 июли соли 2015 тахти № 165 аъзои комиссия

"Оид ба назорати пардохти маблағи рухсатии меҳнатӣ" дар ноҳияи Ҳисор санаи 06.07. 2015 сол дида баромада шуд.

Маълум гардид, ки тартиби пардохти рухсатии меҳнати омӯзгорон тибқи талаботи моддаи 841 Кодекси меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон сурат нагирифтааст.

Ҳамчунин тибқи фармоиши раиси Кумита аз 19.06.2015 сол тахти № 154 "Оид ба пардохт нагардидани варақаи корношоиями собиқ омӯзгори МТМУ № 62 Муҳаммадиев А." дар асоси аризаи ҳамсараш Азимова М. санҷиш гузаронида шуд. Аз рафти санҷиш маълум гардид, ки омӯзгор Муҳаммадиев А. аз рӯзи 07 октябри соли 2014 то имрӯз дар муассисаи мазкур фаъолият надорад ва дар ин муддат аз тарафи ӯ варақаи корношоиям ба муассиса пешниҳод нагардидааст.

Ҳамаи ин камбудихоро ба назар гирифта, дар асоси талаботи моддаи 227 Кодекси меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз тарафи нозир хуқуқ 10 амнома барои баргараф намунаи камбудихоро ҷойдошта ба шахсон маъсӯл дода шуд, ки дар муҳлатҳои муайян онҳо то ҳадди имкон баргараф карда шуданд.

Тибқи аризаи қормандони Муассисаи давлатии филиали Донишқадаи ҷумҳуриявии тақмили ихтисос ва бозомӯзии қормандони соҳаи маориф дар шаҳри Душанбе сабаби аз ҷониби корфармои пешниҳод нагардидани рухсатии меҳнати ва пардохти ҷубронпулии рухсатии истифоданашуда ва пардохти варақаҳои корношоиям санҷида шуд. Муайян карда шуд, ки бинобар таҷдиди сохтори Муассиса қормандон бе риояи талаботи моддаи 46 Кодекси меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз кор озод карда шуда боз аз нав ба вазифаҳои худ ба кор қабул карда шудаанд ва таҷдиди сохтор ба озодшавии қормандон иртиботе надорад, бо дахлати намояндагони иттифоқҳои касбаҳои фармони аз кор озодкунии қормандон бекор карда шуда, ҳуқуқи қормандон ба рухсати ва дигар кафолатҳои барқарор карда шуд.

Нозир хуқуқ Кумита дар семинарҳои омӯзишӣ, ки бо раисони ташкилотҳои ибтидоии иттифоқи касбаҳои гузаронида шуд, доир ба амали гардидани талаботи Кодекси меҳнати ҶТ, Қонуни ҶТ "Дар бораи ҳифзи меҳнат" иҷрои созишнома оид ба ҳифзи меҳнат ва шартномаи коллективӣ, Ҳимояи ҳуқуқ ва манфиатҳои қормандон ва дигар масъалаҳои ҷойдошта ғрии амалии худро расонид.

Дар ин давра аз тарафи Кумита бо иштироки нозирони ҳуқуқӣ меҳнат инчунин мактубу дархостҳо аризаи ҳатти қормандон баррасӣ гардида, саривақт ҷавобҳои дахлдор дода шуда, шаҳрвандон қабул карда шуда, ҷавобҳои ши- фоҳӣ дода шудааст.

Мавриди натиҷаҳои санҷиши ҳолати ҳифзи меҳнат, техникаи бехатарӣ ва ҳуҷҷатгузорӣ ва аксаран, аз тарафи роқ- барони муассисаҳои соҳа сар задани камбудихоро ҳаминро гуфтан зарур аст, ки аз надониستی санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва коргузорию ҳуҷҷатнигорӣ ба вуқӯъ мепайванданд.

Дар моҳномаи "Ҳомии омӯзгор", ки ҳар моҳ ба таъ- мерасад гушаи маслиҳати ҳуқуқӣ таъсис дода шудааст ва масъалаҳои ҳуқуқӣ дар он дар шакли саволу ҷавоб ва шарҳи ҳуқуқӣ нашр карда мешаванд. Ҳамчунин, аз фаъо- лият ва таҷрибаи пешқадами кумитаи ташкилотҳои соҳа бо мақсади ташвиқ тарғиб ва ҳавасмандии онҳо маводҳо ба таъ мерасанд.

Дар давраи ҳисоботӣ ба Кумита _____ мактубу дархостҳо, _____ аризаи ҳатти қормандон дохил гардидааст, ки ба ҳа- маи онҳо ҷавобҳои ҳаттии шифоҳӣ дода шудааст. Инчунин, шумораи мурочиатҳои шифоҳӣ ба Кумита дар ин давра ба _____ адад мерасад. Саволҳои характери ҳуқуқидошта тариқи ҳатти, қабули шахсӣ ва телефонӣ баррасӣ гардида, ба он ҷавобҳои дахлдор дода мешаванд.

Инчунин, аз Кумита ба муассисаву ташкилотҳои гуногун _____ адад мактуб бо мазмунҳои гуногун фиристонда шудааст. Дар ин масъала кор дар дастгоҳи Кумита ҳуб ба роҳ монда шудааст ва далолат аз он медихад, ки Кумита бо вазорату идораҳо ва ташкилотҳои давлатию ғайридавлатӣ робитаи зич дошта, барои ба даст овардани ҳадафҳои оинномавӣ бо

тамоми сохторҳои давлатию ғайридавлатӣ ҳамкорӣ дорад.

Бо ин мақсад нозирони ҳуқуқӣ меҳнат ва дигар мутахас- сисону қормандони Кумита дар ин давра сафари хизматӣ гирифта, муассисаҳои таҳсилотиро аз санҷиш гузарониданд, ки нисбат ба ҳамин давраи соли гузашта зиёд мебошад. Но- зироти Кумитаи иттифоқи касбаҳои маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳаёти нозир ва сарнозирони меҳнат фаъолият- ташонро роҳандозӣ намуданд. Нозирони меҳнат дар Кумитаи ҷумҳуриявӣ, вилояти Хатлон, шаҳри Ваҳдат, ноҳияҳои Рӯда- кӣ, Ҳисор ва дар вилояти Суғд бо теъдоди муайяни воҳидҳои корӣ фаъолият доштанд.

Сарнозирони меҳнат дар ин давра як қатор муассисаҳои таҳсилотӣ ва томактабии шаҳру ноҳияҳо санҷида баромад, ки дар натиҷа як қатор камбудихоро ҷойдошта, ки ҷумлаи ташкили қор ва ҳуҷҷатнигорӣ, кӯмакпулиҳои иҷтимоӣ ва амсоли он камбудихоро ошкор намуд ва дар ин асос бо мақсади ислоҳи онҳо ба корфармо амрномаҳо пешниҳод карда шуданд.

Инчунин, бо иштироки раисони кумитаҳои иттифоқи ка- сабаи қормандони муассисаҳои таҳсилоти як қатор шаҳру ноҳияҳо ва сарварони мактабҳо семинари омӯзиши оид ба масъалаҳои ҳифзи меҳнат, техникаи бехатарӣ ва бехатарӣ аз сӯҳбор гузаронида шуд.

Ноғуфта намонад, ки ҳанӯз ҳам дар баъзе муассисаҳои таҳсилоти касбӣ миёнаи раисони кумитаҳои иттифоқи ка- саба аз надостгони ҳуҷҷатҳои алоҳидаи корӣ танқисӣ ме- кашанд ва ҳуҷҷатҳои худро дар ҳуҷҷаҳои қорӣ нозирони шуъбаҳои маориф ё ҳонаи омӯзгорон нигоҳ медоранд, ки ба пешравиҳои қорӣ онҳо бетаъсири манфи буда наметаво- над.

Ба он нигоҳ накарда, ки ҳамаасола аз рӯи нақшаи қорӣ ин ё ин мушкиле бо мақсади ҳаллу фасл мавриди муҳоки- ма қарор мегираду қарорҳо қабул карда мешаванд, мута- ассифона, соли навбатӣ боз ҳамон мушкил пеш меояд. Дар робита бо ин гуфтаҳо аз камбудихоро асосии дигаре, ки то ҳанӯз аз худ дарак медиҳанд, ин масъалаи омодагири ба зимистонгузаронӣ дар муассисаҳои таҳсилоти касбӣ миёнаву умумӣ мебошад. Хушбахтона, мо имрӯз дар ша- роити солҳои навадм қарор надорем, ки сабабу баҳо- наҳои зиёд пеш оварда тавонем. Барои ҳуб омодагири ба мавсими зимистонгузаронӣ қариб, ки мушкиле аз лихози пулию молӣ боқӣ намондааст. Фақат муносибати дилсӯ- зона ва ҷиддӣ аз шахсон маъсӯл талаб карда мешаваду ҳалос. Барои баргараф намунаи камбудихоро норасоихоро ҷойдошта мавриди омодагири ба зимистон тамоми фасли бахору тобистон дар ихтиёри мо мебошад. Мутаасссифона, ин ҳама, аз ҷумла, захираи ангишт ҳезум, таъмири бу- хорихо бо фарорасии хуқиқи, бориши барфу борон ба ёдамон мерасад.

Айнан, чунин муносибатро дар пеш бурдани қорҳои ҳуҷҷатдорӣ, пур кардани дафтараҳои меҳнатӣ мушоҳида қардан мумкин аст.

Дар ин давра бо мақсади боз ҳам қоннок намудани фаъолияти иттифоқи касба қормандони дастгоҳи Кумита ба таҷдиди назар, ислоҳ ва омодаосии ҳуҷҷатҳои меъёрии ҳуқуқӣ аҳамияти қалон дода шуда, як қатор дастуру ҳуҷҷатҳо, ба мисоли "Нақшаи қорӣи Кумитаи иттифоқи касбаҳои маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон барои соли 2015", "Нақшаи қорӣи муштараки Кумитаи иттифоқи касбаҳои маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон барои соли 2015", "Шартномаи коллективии қормандони дастгоҳи Кумитаи иттифоқи касбаҳои маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон", "Низомномаи мукофоти қормандони дастгоҳи Кумитаи ҷумҳуриявӣ", "Барномаи мактаби тобистонаи бозомӯзии қормандон" ва "Барномаи мактаби тобистонаи бозомӯзии қормандон ва фаълони иттифоқи касбаҳои соҳа", "Тартиби баргузори Спартакиадаи ҷумҳуриявӣ байни донишҷӯёни муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ соҳа бахшида ба Рӯзи қавонони Тоҷикистон – 23 май", "Нақ- шаи қорӣи Комиссияи доимии қор бо қавонон ва наврасонии назди Кумитаи ҷумҳуриявӣ иттифоқи касбаҳои маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон", "Саволномаи мукамал барои санҷиши қорӣ яқояи Раёсат ва КМИК – ҳои ДДЗТ ва ДТЧТ "Дар бораи риояи талаботҳои санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ оид ба ҳифзи иҷтимоии донишҷӯён" дар ҳамкорӣ бо гуруҳи қорӣ тибқи Нақшаи қорӣи Кумита барои баррасӣ ва муҳокима дар Раёсати №3, ташкил ва гузаронидани Конференсияи ғайринавбати ҳисоботию интиҳоботи иттифоқи касбаҳои устодон ва қормандони ДТТ ба номи академик М. Осимӣ, фармоишҳои Раиси Кумитаи иттифоқи касбаҳои маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи таъин намудани сти- педияи ноими Иттифоқи касбаҳои маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 27 феврالی соли 2015 № 80 "Дар бораи таъ- сис додани гуруҳи қорӣ барои санҷиши қорӣ яқояи Раёсат ва КМИК – ҳои ДДЗТ ва ДДЧТ "Дар бораи риояи талаботҳои санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ оид ба ҳифзи иҷтимоии донишҷӯён аз 13 апрели соли 2014 №103, мактубҳои Кумитаи иттифоқи касбаҳои маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ректори ДДЗТ Қосимзода И. Т. аз 30 марти соли 2015 №44, ба ректори ДТЧТ Сафаров Ш. А. аз 30 марти соли 2015 № 45, ба ректори ДМТ Имомов М. С. аз 9 апрели соли 2015 № 63 ва директори Мактаби байналмилалӣ Президентӣ Зубайдуллоев М. Ҳ. аз 30 апрели соли 2015 № 46, "Низомномаи кӯмаки моддии қормандони дастгоҳи Кумитаи ҷумҳуриявӣ", лоихаи "Дастур дар бораи қоргузори дар ташкилоти Иттифоқи касбаҳои қормандони маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон" ва " Қоргузори дар ташкилоти иттифоқи касба" (Тавсияҳои методӣ барои қормандон ва фаълони иттифоқи касба) таҳия ва омода карда шуданд, ки бахусус, саҳми сармутахассиси Кумита Саъдиев Ш ва нозирони меҳнати Кумита Расулов Ш., - ро қайд қардан ба- маврид аст.

Саъдиев Ш. ба ҳайси раиси комиссияи доимоамалку- нандаи қавонони Кумита пайваста бо онҳо дар ҳамкориву алоқа буда, дар қорӣ қалби ҳарчи бештари қавонон ба сафи иттифоқи касба мусоидат менамояд. Бисёр ҳуб мебуд, ки агар дигар комиссияҳои назди Кумитаи ҷумҳуриявӣ ва вилоятию шаҳрӣ низ таҷрибаи пешқадами ӯро дар амал ба таври васеъ қорӣ менамуданд, зеро имрӯзҳо дар ҳама соҳаҳо тақя ба қавонон ба ҳукми анъана ва тақозои замон таҷдид ёфтааст.

Чун анъана, соли қорӣ ҳам бахшида ба Рӯзи қавонон – 23 май мувофиқи нақшаи қорӣи Кумита дар мактаби байнал- милалӣ ва лагери "Чайка" чорабиниҳо фарҳангӣ ва варзишӣ бо намояндагони қавонони муассисаҳои таҳсилоти миёна ва олии касбӣ гузаронида шуданд, ки дар тарбияву ташаққу қавонон беаҳамият нестанд. Тибқи Низомномаи чорабиниҳо голибони чорабиниҳо бо сипосномаҳо ва туҳфаҳои хотиравӣ қадронӣ шуданд.

Бахши маслиҳатҳои ҳуқуқӣ

Пурсед, посух медиҳем

Ба Кумитаи иттифоқи касбаҳои маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон са- волҳо вобаста ба пардох- ти маблағ барои нигоҳуби- ни қудай навзод ва иҷрои вазифаи қорманди ҳозир- набуда аз ҷониби раиси Кумитаи иттифоқи касбаҳои маорифи ноҳияи Варзоб Зиёев Р.С. ворид шудаанд, ки шарҳи ҳуқуқиро вобаста ба ин масъала нозирони ҳуқуқӣ Кумита пешниҳод менамоянд.

1.Мутобиқи моддаи 165 Кодекси меҳнати Ҷумҳури- иТоҷикистон баъди хатми рухсатии қормандорӣ ва таваллуд бо хоҳиши зан барои нигоҳубини қудай то ба синни якуним сола қормандонаш рухсатӣ дода, барояш қумақпулӣ аз рӯи суғуртаи давлатии иҷтимоӣ тамоми ин давра пардохта мешавад.

Бо хоҳиши зан ҳам- чунин барои нигоҳубини тифл то ба синни сесола қормандонаш рухсатии бепу- лӣ иловагӣ дода мешавад. Аз рухсатии нигоҳуби- ни тифл ҳамчунин падари тифл, бибӣ, бобо ё дигар ҳешу табори тифл ё васие, ки тифлро воқеан нигоҳу- бин мекунанд, пурра ё қис- ман истифода карда мета- вонанд.

Бохоҳишзан ё шах- соне, ки дар қисми сеюми ҳамин моддазикр шудаад, ҳангоми дар рухсатии ни- гоҳубини тифл буданашон метавонанд рӯзи нопурраи қорӣ ё дар ҳона қор карда, аз рӯи суғуртаи давлатии иҷтимоӣ қумақпулӣ гиранд.

Тартиби пардохт бо Қарори Ҳуқумати Ҷумҳу- рии Тоҷикистон аз 01 июни соли 2007, №313 муайян карда шудааст.

КОНФРОНС ДАР МАВЗӢИ САРҚОНУН

Кумитаи иттифоқи касбаҳои маориф ва илми Ҷумҳу- рии Тоҷикистон дар доираи таҷлили ҷашни Консти- тутсияи Сарқонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон Конфронси умумиҷумҳуриявиро тахти унвои «Конститутсия – ка- фолати таъмини ҳуқуқ ва озодӣ , манфиатҳои қонунии шахс, давлат ва қомеа» санаи 3.10.15 дар н. Варзоб, толори Хоҷа –Обигарм баргузор намуд .

Дар он олимони аз Донишгоҳи миллии Тоҷикистон қормандони Академияи илмҳои Тоҷикистон, қормандо- ни Кумитаи иттифоқи касбаҳои маориф ва илми Ҷумҳу- рии Тоҷикистон ҳамчунин намояндагон аз Федератсияи Иттифоқҳои касбаҳои мустақили Тоҷикистон ширкат варида, андешаҳои ҳешро дар мавриди аҳамияти Конститутияи (Сарқонун) дар таъмини ҳуқуқ ва манфи- атҳои қонунии шахс, ҳамчунин нақши Конститутсия дар баланд бардоштани сатҳи иқтисодӣ ва – иҷтимоӣ ва касбии қормандон ва дигар мавзӯҳои вобаста ба мод- даҳои дар Сарқонун зикргардида иборз доштанд. Ҳа- даф аз баргузорию ин конфронс баланд бардоштани нақши Конститутсия (Сарқонун)и Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун санади олии ҳуқуқӣ ва нақши бевоситаи он дар рушди қомеаи демократӣ буд. Ҳозирин баргузор наму- дани чунин конфронсқор дар робита ба ҷашни Сарқо- нун зарур дониста аз қабул ва таърихи 21-солаи ин санади олиӣ ёдовар шуданд. Конференсияи мазкур то нисфрӯзи идома дошта, меҳмонон аз хизматҳои бе- воситаи намояндагони Истироҳатгоҳи «Ҳоҷа Обигарм» изҳори ташаккур намуданд.

ҲО.

Сугворӣ

Кумитаи иттифоқи касбаҳои маориф ва илм ба аҳли ҳонадони

Толӣбов Саид Давлатовӣ собиқ раиси Кумитаи муттаҳидаи иттифоқи касба- баи Донишгоҳи давлатии ба номи Н. Хусрави шаҳри Қургонтеппа бинобар сабаби марги бармаҳал изҳори ҳамдардӣ менамояд.

Кумитаи иттифоқи касбаҳои маориф ва илми Ҷумҳу- рии Тоҷикистон ба Ашуров Саидаҳмад бинобар сабаби марги

БАРОДАРАШОН

изҳори тасаллият менамояд.

КОНСТИТУТСИЯ - ОМИЛИ

Таърихи мамалики гуногун борҳо собит сохтааст, ки раванди бунёди давлату давлатдорӣ мушкил ва хеле пуртазо буда, ҳар як марҳилаи инкишофи он хусусиятҳои хоси худро дорад. Ин марҳилаҳо метавонад оромӣ сокият ва ё баръакс муташанничу ноором чараён гирифта, ҳатто ба ҷанги бузургро дар роҳи мавҷудияти минбаъдаи давлат эҷод намоянд. Маҳз аз ҳамин сабаб бисёр миллатҳо аз давлатдории миллии худ бенасиб гашта, фарҳангу забони худро ба нестӣ дода дар маҷрои пурталотуми таърихи симои миллиашонро гум кардаанд. Зеро натавонистанд имконияти таърихиеро, ки баҳри пойдории онҳо фароҳам омада буд мақсаднок истифода баранд, имконияте ки на ҳама вақт муяссар гаштанаш мумкин аст.

Барои дар сатҳи ҳуқуқӣ ба расмият даровардани соҳибистиклолӣ ва соҳибхитӣҳои Тоҷикистон давлатро зарур буд Конститутсияи миллии худро қабул намояд, зеро давлати соҳибистиклол наметавонад ҳаёти сиёсии худро тавассути Сарқонуни пешина, ки дар он хусусияти тобиет ба Иттиҳоди Шӯравӣ ба назар мерасид, идора намояд, аз тарафи дигар муносибатҳои нави сиёсии ҷомеа тақозо мекарданд, то дар мамлакат Конститутсияи нав қабул гардад. Бо ин мақсад аз тарафи Президенти кишвар Қазҳор Маҳмамов ва баъдан аз тарафи Раҳмон Набиев комиссия оид ба тайёр намудани лоиҳаи Конститутсияи нав сомон дода шуд, ки мутассифона ваъзаи номусоиди сиёсии кишвар имкон надод то комиссияҳои мазкур ба натиҷаи мусбат ноил гарданд, зеро дар назари аввал чунин менамуд, ки ҳокимияти сиёсӣ мувофиқи талаботи демократия, барқарор ва суботи сиёсӣ дар кишвар таъмин шудааст, аммо муқовимати сиёсӣ хеле авҷ гирифта, таъсиси Ҳукумати муросили миллий, силсилаи зӯрварихо ва фишорҳо ба сарвари давлат ва вакилони халқ, ниҳоят задухӯрдҳои дохилӣ оқибат боиси сар задани ҷанги граждани гардидаанд. Паст будани фарҳанги сиёсии ҷомеа, надохтани таҷрибаи давлату давлатдорӣ, ба ҳисоб нагирифтани хусусиятҳои давраи нави инкишоф, боло гузаштани манфиатҳои умумимиллии умумидавлатӣ ва даҳлати қувваҳои манфиатдори беруна кишвари тозаистиклоли моро ба вартаи ҷанги шаҳрвандӣ тела доданд.

Барои Тоҷикистонро аз вартаи ҷанг баровардан, миллатро сарҷамъ намудан ва халқро ба сулҳу оромӣ даъват намудан шахсе лозим буд, ки ҳамаи ин масъулият таърихро бар дӯши худ гузорад. Истиқлолиятро ҳифз карда тавонад ва манфиати давлату миллатро болотар аз манфиатҳои шахсӣ гузарад. Хушбахтона ноябри соли 1992 дар шаҳри Хуҷанд Иҷтисоии XVI-уми Шӯроҳои Олии кишвар ба кори худ шурӯъ намуд, ки 19-ноябр дар Иҷтисоии мазкур масъалаи интиҳоби Сарвари давлат гузошта шуда, Эмомалӣ Раҳмон аз байни вакилони ҳузурдошта ҳамчун раиси Шӯроҳои Олии ва ҳамзамон Сарвари давлат интихоб гардид. Маҳз дар чунин вазияти мушкили ҳассоси сиёсӣ Эмомалӣ Раҳмон масъулиятро барои ояндаи давлату миллати тоҷик ба зимми худ гирифта, қафилӣ таъмини сулҳу осоиш ва пойдорӣ давлат гардид. Сарвари кишвар аз рӯзҳои аввали ба вазири худ шурӯъ намудан хеле хуб дарк мекард, ки фазои ҳуқуқии кишвар рӯ ба фалаҷ овардааст ва барои мукамал гардонидани дар сатҳи ягона ба танзим даровардани системаи ҳуқуқии кишвар, ҳамзамон барои ҳалоси аз вартаи ҷанги шаҳрвандӣ ва ба даст овардани созиши миллий пеш аз ҳама қабули Конститутсияи нав лозим ва аввалиндараҷа буд, зеро то ин замон системаи ҳуқуқии замони

Шӯравӣ, ки дар Тоҷикистон амал мекард моҳияти сирф мафқуравӣ дошта ба танзими муносибатҳои сиёсии нави ҷомеа ҷавобгӯ набуд, аз тарафи дигар чараёни демократикунонии ҷомеа тақозо мекард то халқ дар сарнавишти ояндаи худ бевосита ширкат варида дар ҳалли тақдирӣ ояндаи худ бетараф набояд. Дар ин асос соли 1994 аз тарафи раиси Шӯроҳои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон Комиссия оид ба тайёр кардани лоиҳаи Конститутсия ташкил шуда, назорат ва сарвари он бевосита ба ӯҳдаи Раиси Шӯроҳои Олии кишвар гузошта шуд. Ба ҳайати комиссия олимони профессорон ва мутахассисони соҳаҳои ҳаёти ҷомеа ҷалб карда шуда, онҳо ӯҳдадор гаштанд то дар муҳлатҳои нисбатан кӯтоҳ лоиҳаи Конститутсияи нав омода намоянд. Комиссияи мазкур тамоми таҷриба ва донишҳои худро барои тайёр намудани лоиҳаи мазкур сафарбар намуда, дар чараёни иҷроиши вазири худ аз таҷриба ва Конститутсияҳои давлатҳои пешрафтаи ҷаҳон ва фикру мулоҳизаҳои халқ истифода карда, дар муҳлатҳои пешбинигардида лоиҳаро омода намуд ва ба муҳокимаи умумихалқӣ пешниҳод намуд. Лоиҳаи мазкур аз ҷониби халқ хеле хуб дастгирӣ ёфта, фикру мулоҳизаҳои эшон дар бобати баъзе аз меъёрҳои он пешниҳод карда шуд. 6-ноябри соли 1994 лоиҳаи Конститутсияи мазкур ба раёйпурсии умумихалқӣ гузошта шуд, ки ба тарафдорӣ Конститутсия аз 94,4 фоизи иштироккунандагон 87,59 фоизи шаҳрвандони дорои ҳуқуқи интихоботӣ овоз дода муқарра карда, дар маҷлазҳои ояндаи худро муайян карданд. Бояд гуфт, ки ба раёйпурсии мазкур ду намууди лоиҳаи Конститутсия-яке лоиҳаи Президенти бо сарвари Комиссияи он Э. Раҳмон ва дигаре лоиҳаи Парлумони, ки дар зери роҳбарии А. Достиев омода гардида буд пешниҳод гардид, ки Халқи Тоҷикистон лоиҳаи Конститутсияи Президентиеро маълум доништа онро қабул намуданд. Маҳз дар лаҳзаҳои душвори сиёсӣ, ки дар мамлакат ҳанӯз оташи ҷанги шаҳрвандӣ хомӯш нагардидаву истиқрори сулҳ ба даст наомадааст қабул намудани Конститутсияи осон набуд, зеро фазои номусоиди сиёсӣ кишвар имкон наменод то амнияти овоздиҳандагон пурра таъмин гардад, аз тарафе мардум аз падидаи нави конститутсионӣ-раёйпурсӣ пурра оғаҳӣ надоштанд. Онҳо хеле хуб дарк мекарданд, ки роҳи ягонаи баромадан аз бӯҳрони сиёсӣ ва ба даст овардани созиши миллий дар мамлакат танҳо тавассути қабули Конститутсияи имконпазир буд ва дар ин асос ба тарафдорӣ Конститутсияи овоз дода, амалан роҳи тараққиёти давлатдорӣ худро муайян намуданд. Тариқи раёйпурсии умумихалқӣ қабул шудани Конститутсияи саҳифаи дурахшони китоби таърихи давраи истиқлоли Тоҷикистон аст.

Конститутсияи соли 1994 дар таърихи Тоҷикистон назир надорад, чунки, то ин вақт соҳти давлатдорӣ тамоман дигар буд. Акнун Конститутсияро ба таври бинное шабоҳат додан мумкин буд, ки аз рӯи он сохтмонро оғоз кардан лозим меомад. Сарвари давлат дар суҳанронии худ иброз доштаанд, ки: "Мардуми Тоҷикистон бо вуҷуди вазъии душвори сиёсиву иқтисодӣ ва нобасомони вузу мушкилиҳои солҳои аввали истиқлолият, бо камоли масъулияти шаҳрвандӣ, дарки қарзи ватандорӣ ва така ба арзишу муқаддасоти таърихиву фарҳанги худ, нахустин Конститутсияи давлати соҳибистиклоли худро қабул карда орзую ормонҳои чандинасраи ниёгони хешро амалӣ намуд". Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 1994 Сарқонуни давраи соҳибхитӣҳои Тоҷикистон, бунёди давраи давлатдорӣ

нави миллии тоҷикон ба ҳисоб рафта, дар он таҳкурсии ҳуқуқии давлат гузошта шуда, шакл, моҳият, мазмун, ҳадаф ва вазифаҳо муайян карда шудаанд. Конститутсияи ибтидоӣ аз самти ҳуқуқӣ расмигардонии давлатдорӣ навини миллат, хотимаи ибтидоии давлатдорӣ миллии тоҷикон, анҷоми давраи шӯравии сотсиалистӣ ва ташкили инкишофи давлати нави Тоҷикистон аст.

Бо дарназардошти талаботи рӯзафзуни ҳаёт ва бо мақсади теозидани чараёни демократикунонии ҷомеа, инчунин бо тақозои меъёрҳои пешрафтаи ҷаҳон ва зарурияти таъсис додани Парламенти касбӣ ва доимамалкунанда, ҳамзамон бо мақсади ба даст овардани созиши миллий ба Конститутсияи ду маротиба солҳои 1999 ва 2003 тағйири иловаҳо ворид карда шуданд. Тағйири иловаҳои воридгардида имкон фароҳам овард то дар мамлакат Парламенти касбӣ ва доимамалкунанда ташкил карда шуда, барои таъмини одилонаи адолати судӣ шароити мусоид фароҳам гардад. Дар натиҷаи тағйирот инсон, ҳуқуқ ва озодиҳои он арзиши олий доништа шуда, таъсиси ҳизбҳои динӣ ва характери атеистӣ дошта иҷозат дода шуд, ки ин вобаста ба ноил гаштан ба ҳадафҳои демократии, ки яке аз нишонҳои асосии он гуногунандеши сиёсӣ ва ҳифзи ҳуқуқҳои шаҳрвандон мебошад замина фароҳам меорад. Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон қонуни асосии давлат, унсурҳои марказии низоми ҳуқуқии кишвар, заминаи эҷод ва тақмили минбаъдаи қонунгузорӣ, ҳуҷҷати созиши иҷтимоӣ, муайянсозандаи дурнамои пешрафти ҷомеа ва давлат мебошад.

Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дорои дебоча, 10 боб ва 100 модда буда, меъёрҳои он баробари ҳамао дар назди қонун эълон карда, кафолати ҳуқуқу озодиҳоро ба ҳар кас қатъӣ назар аз миллат, наҷод, ҷинс, забон, этникҳои динӣ ва мавқеи сиёсӣ ба дӯши давлат вузур намудааст ва ин дар маҷмӯъ барои бунёди ҷомеаи воқеан демократӣ, ки дар он халқ баёнги соҳибхитӣерҷ ва сарчашмаи ягонаи ҳокимияти давлатӣ мебошад, шароити мусоид фароҳам меорад.

Дар дебочаи Конститутсияи суҳан аз номи халқи Тоҷикистон меравад, ки мувофиқи он мардуми худро ҷузъи чудонашавандаи ҷомеаи ҷаҳонӣ эълон намуда, дар назди наслҳои гузашта, ҳозира ва оянда худро масъул ва ба савабдор мешуморанд, ки таъмини соҳибхитӣҳои давлати худ ва рушду камолти онро дарк мекунад, озоиди ва ҳуқуқи шахсро муқаддас мешуморанд, баробарҳуқуқӣ ва дӯстии тамоми миллату халқиятҳоро эътироф мекунад ва бунёди ҷомеаи адолатпарварро вазифаи худ қарор дода, Конститутсияро қабул ва эълон менамоянд.

Боби якуми Конститутсия "Асосҳои соҳтори конститутсионӣ" ном дошта, дар он Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун давлати соҳибхитӣер, демократӣ, ҳуқуқбунёд, дунявӣ, ягона ва иҷтимоӣ мустақкам карда шуда, забони давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, рамзҳои давлатӣ ва Пойтахти Тоҷикистон пешбинӣ гардида, ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд арзиши олий эътироф гардида, кафолати ҳифзи ин ҳуқуқҳо аз тарафи давлат таъмин гаштааст. Халқ ҳамчун баёнги соҳибхитӣерӣ ва сарчашмаи ягонаи ҳокимияти, ифодаи олии бевоситаи ҳокимияти халқ, тақсимнашаванда ва дахлнопазир будани ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон, дар асоси равияҳои гуногун сиёсӣ ва мафқуравӣ инкишоф ёфтани ҳаёти ҷамъиятӣ, таъсиси озодонаи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва динӣ, низоми сезинагии шоҳаҳои мустақили ҳокимияти

давлатӣ, эътибори олий доштан ва бевосита амал кардани Конститутсия, сиёсати сулҳҷӯнаи давлати Тоҷикистон, ҳамкорӣ бо ҳамватанони бурунмарзӣ, асоси иқтисодӣеро ташкил додани шақлиҳои гуногуни моликият ва кафолати баробарҳуқуқӣ ва ҳифзи ҳамаи шаклҳои моликият, аз ҷумла моликияти хусусӣ, моликияти истисноии давлат ба ҳисоб рафтани замин, сарватҳои зеризаминӣ, об, фазои ҳавой ва олами набототу ҳайвонот ва кафолати истифодаи самаранокии он аз ҷониби халқ-аз ҷумлаи меъёрҳои ба шумор меравад, ки бевосита дар боби якуми Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон мустақкам карда шудаанд.

Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон давлати Тоҷикистонро чун давлати соҳибхитӣер, демократӣ, ҳуқуқбунёд, дунявӣ ва ягона эълон мекунад (моддаи 1). Ин меъёр ҷавобгӯи ҳадаф ва талаботи инкишофи ҷомеаи демократӣ дар ҷаҳони мутамаддин буда, ҳоло дар Конститутсияҳои ҳамаи давлатҳои демократии дунё ифода гаштааст. Эълон шудани Тоҷикистон ҳамчун давлати демократӣро ҳуқуқбунёд ва дунявӣро ягона, ки онро аксарӣ сокинони мамлакат дар лаҳзаҳои душвортарин ҳам ҷонибдорӣ менамунанд, ба тамоми он қувваҳо, ки даъвои дигари идеологиер нисбат ба соҳти конститутсионӣ дар Тоҷикистон пеша мегузоштанд, зарбаи қатъӣ ва ҳалкунанда буд. Мувофиқи Конститутсияи Тоҷикистон худро давлати иҷтимоӣ эълон намуда, шароити арзандаи зиндагӣ ва озодонаро кафолат дод, ки ин барои таъмини доираи васеи ҳуқуқҳои шахсӣ, сиёсӣ, иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва фарҳангии шаҳрвандони Тоҷикистон, шаҳрвандони хориҷӣ ва ашхоси бешаҳрванди сокини кишвар, аз ҷумла таъминоти моддӣву иҷтимоӣ нафақаҳуро, ятимон, маъюбон, гирифтани пеши роҳи нобаробарии иқтисодии байни ғурӯҳҳои алоҳидаи аҳоли, таъмини инкишофи озодонаи ҳар шахс хизмат мекунад. Се ҳадафи асосии стратегияи давлат-баромадан аз бумбасти коммуникатсионӣ, таъмини амнияти озуқаворӣ ва истиқлолияти энергетикӣи Тоҷикистон баҳри он пешбинӣ карда шудааст, ки ба шаҳрвандон шароити арзандаи зиндагӣ фароҳам гардаду инкишофи озодонаи ҳар шахс ба таври пурра таъмин карда шавад.

Забон муқаддасарини руқни давлатдорӣ ҳар як миллату халқият ба шумор рафта, маҳз дар натиҷаи қабули Конститутсияи соҳибистиклол забони тоҷикӣ дар сатҳи конститутсионӣ (моддаи 2) қарор гирифта, ҳамчун забони давлатӣ эълон карда шуд ва қабули қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи забони давлатӣ" аз ҷумлаи он дастовардҳои ба ҳисоб меравад, ки ба шарофати эълон гардидаи соҳибистиклолӣ ва қабули Конститутсияи миллиамон ба мо муяссар гардид.

Қабул шудани рамзҳои давлатӣ, ки яке аз муқаддасоти ҳар як давлату миллат мебошад ва нишон аз давлату давлатдорӣ ба ҳисоб меравад, маҳз ба шарофати ноил гардида ба истиқлолияти давлатӣ ба мо муяссар гардида, баъдан бо қабули Сарқонуни кишвар дар сатҳи конститутсионӣ мустақкам карда шуд. Аҳамияти таърихӣ ва сиёсӣ қабул шудани рамзҳои давлатиро ба назар гирифта Президенти кишвар дар яке аз суҳанронӣҳои худ таъкид намуда буданд, ки: "Тоҷикистон ҳамчунин соҳиби Парчам, Нишон ва Суруди миллии худ гардид, ки инҳо волотарини рамзҳои истиқлолияти кишвари мо мебошанд. Шояд ин падидаҳо аз нигоҳи аввал оддӣ содда чилва кунанд, вале дар қиёс бо он ки дар ҷи варта будем, аз кучо оғоз кардем, ҳар қадоме аз ин рӯйдодҳо аҳамияти азиями таърихӣ ва сиёсӣ пайдо мекунад".

Эълон гаштани Душанбе ҳамчун пойтахт ва онро дар сатҳи конститутсионӣ пешбинӣ намудан маҳз дар натиҷаи қабули Конститутсия ба даст омад, ки мувофиқи он Пойтахти Ҷумҳурии Тоҷикистон шаҳри Душанбе эълон карда шуд, ки ин аз ҷиҳати ҳуқуқӣ ба расмият даровардани Душанбе ҳамчун Пойтахт ва Душанберо ба макони илму фарҳанг табдил додану, қароргоҳи вазорату кумитаҳо ва сафоратхонаҳо муқаррар кардан шароити мусоид фароҳам меорад.

Мутабоқи Конститутсия дар ҷумҳурӣ ҳамаи ҳизбҳои сиёсӣ, ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва ҳаракатҳои оммавӣ баробарҳуқуқ эълон шуда, бори нахуст андешаи таҷзияи ҳокимияти давлатӣ ба шоҳаҳои қонунгузор, иҷроия ва судӣ дар сатҳи конститутсионӣ пешбинӣ гардид, ки ин ҳама барои демократикунонии ҷомеа ва бо мақсади сӯйиштифодаи накардан аз ҳокимияти давлатӣ ва таъмин намудани усули мувозинат ва боздори муқаррар гардидааст.

Конститутсияи нави Ҷумҳурии Тоҷикистон он нуқтаро эътироф намуд, ки асоси ҳуқуқӣи ҷомеаи нав, пеш аз ҳама ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд мебошад. Конститутсия давлатро зерӣ ҳукмронӣ ҳуқуқ тобеъ намуда, фаъолияти тамоми шоҳаҳои ҳокимият, дастгоҳи давлат ва роҳбарияти сиёсӣи кишварро ба маҷрои конститутсионӣ равона намуд. Давлати тамоми имконият ва захираҳои мавҷударо барои раҳо ёфтани аз ҷанги шаҳрвандӣ, таъмини тамомияти арзӣ ва яқлорчагии давлат, барқароридани ҳамватанони бурунмарзӣ, ҳифз ва кафолати ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд сафарбар намуд. Дар Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд аҳамияти хело ҳам ҷиддӣ дода шудааст, зеро 34 модда-аз се як қисми меъёрҳои Конститутсия фарогири ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд мебошад. "Ҳуқуқ, озодӣ, вазифаҳои асосии инсон ва шаҳрванд" номгузорӣ карда шудааст боби дууми Конститутсия, ки дар он ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, асосҳои ҳуқуқии махдуднамоии он, муайян намудани мансубият ба шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон, таҳти ҳимояи давлат қарор доштани шаҳрвандони бурунмарзӣ, баробарҳуқуқии ҳама дар назди қонун ва суд новобаста аз мансубият, ҳақиқ зиндагӣ доштани ҳар як инсон ва кафолати судии онҳо, эҳтимолияти беғуноҳӣ, ҳифзи ҳуқуқи ҷабрдида, дахлнопазир будани манзили шахс, таъмини маҳрамияти мукотиба ва суҳбатҳои телефонию шахс, ҳуқуқ ба мусофират ва ҳуқуқи шинос шудан бо ҳуҷҷатҳои, ки бевосита ба ҳуқуқ ва манфиатҳои шахс дахл доранд, озодии вичдон ва эътиқоди динӣ, ҳуқуқи дар маърақаҳои сиёсӣ ширкат варзидан, аз ҷумла ҳуқуқи интихоб кардан ва интихоб шудан, ҳуқуқи ба муттаҳид шудан, ҳуқуқ ба озодии суҳан ва манъ будани сензураи давлатӣ, ҳуқуқи муроҷиат кардан ба мақоматҳои давлатӣ, ҳуқуқ ба моликият ва гузаштани мерос, кафолати озодона ташкил ва бунёд намудани оила, принципи якҷанибагӣ, ҳуқуқ ба меҳнат, интиҳоби касбу кор ва ҳимояи иҷтимоӣ ҳангоми бекорӣ, кафолати баробарии музди меҳнат барои иҷрои яхелаи кор ва манъ будани меҳнати маҷбурӣ, ҳуқуқ ба манзил, ҳуқуқи истироҳат, ҳифзи саломати ва таъмини иҷтимоӣ ҳангоми беморӣ, маъюбӣ, пиронсолӣ ва маҳрум шудан аз сарпараст, ҳуқуқи озодона дар ҳаёти фарҳангии ҷомеа ширкат варзидан, ҳуқуқ ба таҳсил ва вазифаҳои шахс дар бобати риояи қонунҳо, ҳифзи Ватан, ҳимояи манфиатҳои давлат, ҳифзи табиат, додани андош ва дигар пардохтҳо, низоми ҷорӣ кардани вазъияти фавқуллода ва маҳдуд-

ПЕШРАФТИ ДАВЛАТ

нашаванда будани ҳуқуқ ва озодихо дар моддаҳои 16,17, 18, 19, 20, 22, 25 ва 28 дар Конституция пешбинигардида аз ҷумлаи он меъёрҳои конституционие ба ҳисоб мераванд, ки дар боби дуюми Конституция гирдоварӣ карда шудааст.

Мутобиқи Конституция "Падару модар барои тарбияи фарзандон ва фарзандони болиғу қобили меҳнат барои нигоҳубин ва таъмини падару модар масъулан". Ҷиҳати дар амал татбиқи намудани ин меъёри конституционӣ бо ташаббуси Президенти кишвар лоиҳаи қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд" ба муҳокима-ронии халқ пешниҳод гардида, дар асоси фикру мулоҳизаҳо ва пешниҳодҳои Халқи Тоҷикистон қонун тартиб дода шуда. 2-август соли 2012 аз ҷониби Парламенти кишвар қабул карда шуд, ки он муҳимтарин ҳуқуқ ва ўҳдадорихои падару модарро дар бобати таълиму тарбияи фарзандон муқаррар намуда, онҳоро вазифадор намуд, ки фарзандони худро дар рӯҳияи ватандӯстию худшиносии миллӣ тарбият намуда, барои инкишофи ҷисмонӣ ва рӯҳии фарзандони худ шароити мусоид фароҳам оранд.

Асоси ҳуқуқи ҳар як давлату миллатро қонунҳо ва шакли медиҳанд, ки дар он хусусияти демократӣ ва ҳуқуқи меъёр бо қондиҳои техникаи ҳуқуқӣ ва мутобиқ ба арзишҳои байналмилалӣ тартиб дода шуда, фарогири тамоми муносибатҳо мебошанд ва онро мақоми қонунгузорӣ давлат дар шакли содда ва фаҳмо, бо дараҷаи баланди қонуноҷодкунӣ эҷод менамоянд. Конституцияи соли 1994 дар мамлакат низоми якпалатагии Парламентро пешбинӣ карда буд, ки мувофиқи он Маҷлиси Олии мақомоти қонунгузории кишвар маҳсуб меёфт, аммо тасдиқи панҷсолаи (1995-1999) Маҷлиси Олии нишон дод, ки он аз парлумони воқеӣ дур буд. Ҳамзамон барои дар фаъолияти худ ифода кардани иродаю маффиати воқеии халқ, таҳия ва қабули қонунҳои нави талаби замон мувофиқ набуд. Бо ин мақсад соли 1999 ба Сарқонуни кишвар тағйироту иловаҳо ворид карда шуд, ки мувофиқи он дар мамлакат Парламенти доимамалкунанда ва касбӣ таъсис ёфта, Маҷлиси Оли аз ду маҷлис-Маҷлиси милли ва Маҷлиси намояндагон таркиб ёфт.

Шакли идораи Президентӣ дар кишвар ба қараёни қабули Конституцияи рост меояд, ки маҳз тавассути ҳамина санади олий дар мамлакат шакли идоракунӣ Президентӣ таъсис дода шуда, боби махсус, яъне боби чаҳорум ба Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон бахшида шудааст, ки мувофиқи он Президент ҳомии Конституция, қонунҳо ва ҳуқуқу озодихо инсон ва шаҳрванд ба шумор рафта, дар як вақт Сарвари давлат ва ҳокимияти иҷроия мебошад. Президентии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таври умумӣ, баробар, муваққим ва бо овоздиҳии пинҳонӣ аз ҷониби Халқи Тоҷикистон ба вазифа интихоб карда шуда, мӯҳлати ваколаташ 7 сол мебошад. Президент мутобики Конституцияи самтҳои асосии сиёсати дохилӣ ва хориҷии ҷумҳуриро муайян намуда, Тоҷикистонро дар дохил ва хориҷи кишвар намоёндоғӣ мекунад.

Ҳокимияти иҷроия яке аз рукнуҳои муваққили ҳокимияти давлатӣ ба ҳисоб рафта, тарзи ташкил ва таъсиси он, таркиб, салоҳият ва нақши он дар иҷроқунандагӣ ва татбиқи қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақсад ва вазифаҳои ҳокимияти иҷроия бевосита дар боби панҷуми Конституция таҳти номи "Ҳукумат" мустаҳкам карда шудааст.

Ҳокимияти маҳаллӣ ном дорад боби шашуми Конституция, ки дар он аз мақомоти намоёнда-

гӣ ва иҷроия иборат будани ҳокимияти маҳаллӣ, амалӣ гаштани ҳокимияти иҷроия дар маҳал аз ҷониби намоёндаи Президент ва ҳуқуқи вазифаҳои ҳарду мақомот дар боби мазкур мустаҳкам карда шудааст.

Боби ҳафтам "Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон" ном дошта, дар он хусусияти мухтории ин вилоят ва қисми таркибӣ ва ҷудонопазири Тоҷикистон будани Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон нишон дода шудааст. Бояд гуфт, ки боби мазкур бо дарназардошти фикру мулоҳизаҳо ва пешниҳоди мардуми Бадахшон тартиб дода шуда, дар он ирода ва ифодаи олии халқи Бадахшонзамин ифода гардидааст.

Мувофиқи Конституция ҳеч кас то эътибори қонунӣ пайдо кардани ҳукми суд дар содир кардани қиноят гунаҳгор доништа намешавад ва дар асоси моддаи 84 танҳо суд метавонад шахсро бегуноҳ ва ё гунаҳгор эътироф карда, адолати судиро аз номи давлат ба амал барорад. Ҳокимияти судӣ дар низоми мақомотҳои давлатӣ муваққим буда ҳуқуқ, озодии инсонро шаҳрванд, маффиати давлат ва қонунияти адолатро ҳифз мекунад. Боби ҳаштуми Конституция ба танзими ҳокимияти судӣ бахшида шуда, принципҳои асосии фаъолияти он, низоми сохтори судӣ, вазифа ва мақсадҳои амалӣ намудани адолати судӣ ва ваколати судьяҳоро муқаррар мекунад. Хусусияти фарқкунандаи ҳокимияти судӣ дар муваққили, истисноӣ, ба қонун итоат намудан, ягонагии он ифода ёфта, аз номи давлат амалӣ намудани адолати судиро аз ҷониби мақомоти махсуси давлатӣ-судҳо таъмин мекунад. Ягон мақоми дигар ё шахсони ҳуқуқӣ ба зиммаи худ гирифтани адолати судиро надоранд.

Таъмини тартиботи ҳуқуқӣ, таҳкими сулҳу субот, мубориза бо қинояткорӣ ва пешгирии ҳама гуна ҳуқуқвайронкунӣ, ки ин зухуроти номатлуб метавонанд пояҳои давлатро заиф гардонанд, аз фаъолияти муътадилу муназзами қормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва сохторҳои низоми вобастагии муваққим дорад. Дар қатори дигар мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ниҳоди муҳимме, ки ба ташаккули арзишҳои демократии ҷомеа нигаронида шуда, устувории вазъи тартиботи ҳуқуқӣ, пешгирии ошкоркунӣ ҳуқуқвайронкуниҳо ва мубориза бо қинояткорӣ аз фаъолияти муътадилӣ он низ вобастагии амиқ дорад, мақомоти прокуратура мебошад. Мақомоти прокуратура яке аз сохторҳои муҳими низоми давлатдорӣ ба шумор рафта, вазифаи асосии онҳо таъмини волияти қонун, таҳкими қонуният ва тартиботи ҳуқуқӣ бо мақсади ҳифзи муваққилият ва соҳибхитӣҳои кишвар, ҳуқуқу озодихо инсон ва шаҳрванд, асосҳои демократии ҳокимияти давлатӣ, вазъи ҳуқуқии мақомоти маҳаллини ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии маҳаллӣ, дигар мақомоти давлатӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, динӣ, ҳизбҳои сиёсӣ ва дигар сохторҳои гайридавлатӣ иборат аст. Дар шароити сомон додани давлати ҳуқуқбунёд, ҷомеаи адолатпарвар ва арзиши олий эълон намудани ҳуқуқ ва озодии инсон ва шаҳрванд нақши назорати прокурорӣ дучанд афзуда, чун яке аз кафолатҳои муҳими ҳимояи ҳуқуқ ва маффиатҳои шахс, ҷомеа ва давлат баромад менамояд. Назорати риояи дақиқ ва иҷроия яқелаи қонунҳо дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон ба зиммаи Прокурори генералӣ ва прокурорҳои тобеи он гузошта шудааст, ки дар боби нӯҳуми Конституция бо номи "Прокуратура" танзим ёфтааст.

Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ба мисли конституцияҳои давлатҳои дигари дунё бо пешрафти ҷомеа, дигаргунӣҳои сифатии ҳаёти ҷомеа дар раванд

ди ислоҳоти сиёсату иқтисодӣ, иҷтимоиву фарҳангӣ ва ҳуқуқӣ, табиист, ки тағйир меёбад, ба он меъёрҳои ҷавобгӯи муносибатҳои нави ҷамъиятӣ илова карда мешаванд. Дар боби хотимаӣ, яъне боби даҳум таҳти номи "Тартиби тағйирӣ Конституция" тарз ва тартиби ворид намудани тағйироту иловаҳо ба он пешбинӣ гардида, муайян менамояд, ки шакли идораи ҷумҳурий, тамомияти арзӣ, моҳияти демократӣ, ҳуқуқбунёдӣ, дунявӣ ва иҷтимоии давлат тағйирнопазиранд.

Хулоса 10 боб ва 100 моддаи Конституция фарогири тамоми арзишҳои байналмиллалӣ ва мутобиқ ба аънавану суннатҳои мардуми тоҷик буда, ҳамаи меъёрҳои он ифодакунандаи мақсад, вазифа, ҳадаф ва орузи деринаи халқамон ба ҳисоб мераванд. Меъёрҳои он ба ташаккули соҳаҳои ҳуқуқӣ ва тақмили қонунгузории кишвар мусоидат намуда, дар низоми соҳаҳои ҳуқуқ ва қонунгузорӣ мавқеи назаррас доранд. Мавқеи меъёрҳои Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар низоми соҳаҳои ҳуқуқ ва қонунгузории кишвар басо муҳим ва аввалиндараҷа мебошад, зеро таҳкурсии тамоми қонунҳо ва заминаи пайдоиши соҳаҳои ҳуқуқ аз меъёрҳои Конституция вобастагӣ дорад. Мавқеи Конституцияи дар низоми ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо он муайян мегардад, ки меъёрҳои он асосҳои сохтори конституционии Ҷумҳурии Тоҷикистонро ҳамчун давлати соҳибхитӣ, демократӣ, ҳуқуқбунёд, дунявӣ, ягона ва иҷтимоӣ муқаррар намуда, муносибатҳои дар рафти ба амалбарории ҳокимияти давлатии ба халқ тааллуқдор ба вуҷудояндаро ба танзим меандозанд. Ин меъёрҳо ва муносибатҳои аз тарафи онҳо ба танзимандозанда дар ташаккули, тақмили ҳокимияти сохтори конституционии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳеле муҳим мебошанд, зеро ҳуқуқи конституционӣ, маъмурий, оилавӣ, қиноятӣ, меҳнатӣ, граждонӣ, молиявӣ ва даҳҳо соҳаҳои дигари ҳуқуқ аз меъёрҳои Конституция сарчашма мегаранд.

Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯи усули таъзияи ҳокимияти давлатӣ, ҳокимияти иҷроияро яке аз рукнуҳои муваққили ҳокимияти давлатӣ мешуморад. Вобаста ба ин низоми, усул ва асосҳои тартиби ташкили ва шакли фаъолияти мақомоти ҳокимияти иҷроияро муайян менамояд. Ин меъёрҳо бошанд асосҳои соҳаи ҳуқуқӣ маъмуриро ташкил намуда, муносибатҳои ҷамъиятии дар амалигардонии ташкил ва ба роҳ мондани идоракунӣ давлатӣ ба амал ояндаро танзим менамояд.

Маҳз Конституцияи баробар ҳуқуқии ҳамаоро дар назди қонун таъмин намуда, кафолати ҳифзи судӣ, эҳтимолияти бегуноҳии шахсро муайян менамояд ва ҳуқуқи қабридаро ҳифз мекунад, ки ба ин асос сарчашмаи асосии ҳуқуқи қиноятӣ ба ҳисоб мераванд.

Манзили шахс дахлнопазир аст, ҳар шахс ҳуқуқ ба молиқият ва манзил дорад, давлат фаъолияти озодонаи иқтисодӣ, баробар ҳуқуқии ҳамаи шаклҳои молиқиятро кафолат медиҳад, молиқияти эҳтӣ таҳти ҳимояи қонун аст-ҳамаи ин кафолатҳои конституционии шахс дар соҳаи ҳуқуқи граждонӣ мебошад.

Ҳуқуқи меҳнатӣ ки яке аз соҳаҳои муваққили ҳуқуқ ба шумор мераванд, дар самти ҳуқуқ ба меҳнат, интиҳоби касбу кор, ҳуқуқи истироҳат, ҳифзи саломатӣ, кафолати таъминоти иҷтимоӣ аз Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон чун санади олии ҳуқуқӣ сарчашма мегардад.

Меъёрҳои ҳуқуқи конституционӣ асосҳои тартиб додан ва тасдиқ намудани барномаҳои иқтисодиву иҷтимоӣ, сиёсати

додуғирифти қарзи давлатӣ ва ёрии иқтисодӣ ба дигар давлатҳо, таҳияи буҷети давлатӣ ва назорат аз болои иҷрои он, андозаи имконпазири қарзи буҷети давлатӣ ва манбаи қуброни он, сиёсати низоми пулиро молиро муайян намуда, муносибатҳои бо онҳо алоқамандро ба танзим меандозад. Маҷмӯи ин меъёрҳо асоси соҳаи ҳуқуқии молиявиро ташкил намуда, заминаи ҳуқуқии мавҷудияти он мебошад.

Мувофиқи моддаи 13 Сарқонуни кишвар «Замин, сарватҳои зеризаминӣ, об, фазои ҳавой, олами набототу ҳайвонот ва дигар боигарихо табии молиқияти истисноии давлат мебошанд ва давлат истифодаи самараноки онҳоро ба маффиати халқ кафолат медиҳад». Ва дар асоси моддаи 44 ҳифзи табиати вазифаи ҳар як шаҳрванд ба ҳисоб мераванд. Аз ин рӯ маълум мегардад, ки Конституция танзимкунандаи асосии ҳуқуқи экологӣ баромад намуда, заминаи асосии мавҷудияти он ба ҳисоб мераванд.

Меъёрҳои ҳуқуқи конституционӣ оиларо ҳамчун асоси ҷамъият доништа, ба ҳар кас ҳуқуқи ташкили оиларо кафолат медиҳад, озодии ақди никоҳ, баробар ҳуқуқии зану шавҳарро дар муносибатҳои оилавӣ, таҳти ҳимояи давлат будани модару кӯдак, манъи бисёрникоҳиро муқаррар ва масъулияти падару модарро дар тарбияи фарзандон ва фарзандони болиғи қобили меҳнатро барои нигоҳубин ва таъмини падару модар масъул менамояд, ки ин омилҳо заминаи асосии мавҷудияти соҳаи ҳуқуқии оилавии ҷумҳурий мебошанд.

Соҳибкорӣ яке аз фаъолиятҳои тараққикардаи ҷумҳурий ба шумор мераванд, ки бори аввал дар таърихи давлатдорӣ тоҷикон тавассути Конституцияи замони истиқлол, фаъолияти озодонаи соҳибкорӣ иҷозат дода шуд, ки бар ин асос соҳаи ҳуқуқӣ нав ҳуқуқи соҳибкорӣ ба миён омад ва танзимкунандаи асосии ин соҳа низ бешакл Конституция мебошад.

Дар низоми қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон низ мавқеи Конституцияи аввалиндараҷа ба ҳисоб мераванд, зеро Конституция чун санади олии ҳуқуқӣ аз ҷониби халқ дар раъйпурсии умумихалқӣ қабул гардида, дар он ҳуқуқу озодихо инсон ва шаҳрванд, самтҳои асосии ташкил ва фаъолияти мақомоти давлатӣ, ҳуқуқу ўҳдадорихо онҳо дар самти ҳимояи ҳуқуқи шахс ва ғайра мустаҳкам карда шуда, Сарқонуни тамоми қонунҳо ба шумор мераванд, ки тамоми қонунҳои мавҷуда бар асоси Конституция ва меъёрҳои он қабул карда мешаванд.

Конституцияи соли 1994 ба низоми қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон баъзе тағйирот дохил кард. Масалан, баробари қонунҳои оқдӣ ё ки қорӣ, дар он қабули қонунҳои конституционӣ оид ба масъалаҳои муҳими сохтори давлатӣ, шаҳрвандӣ, ҳолати ҳуқуқии мақомоти давлатӣ, интиҳоботи мақомоти давлатӣ ва ғайра муқаррар карда шудааст. Хусусияти қонунҳои конституционӣ дар он аст, ки онҳо оид ба масъалаҳои муҳимтарини ҷамъиятии ҳуқуқӣ, ки номгӯи онҳоро Конституцияи муайян кардааст, қабул карда мешаванд. Қонунҳои конституционӣ дар низоми қонунгузории ҷумҳурий баъди Конституцияи мавқеи баланди ҳуқуқӣ доранд. Қонуни қорӣ дар соҳаи муайяни ҷамъиятии ҳуқуқӣ қабул шуда, бояд ба Конституция ва қонуни конституционӣ дахлдор мувофиқат намояд ва дар ҳолати мувофиқ наомадан он ба амал намеадад.

Гузашти вақт беш аз пеш собит менамояд, ки ҳастии ҳар давлату ҷомеа, рушди озодона ва сарбаландии ҳар як фарди он маҳз ба истиқлолияту озодӣ ҳамчун кафолати асосии бақои

миллатҳо вобастагии муваққим дорад. Ҳамин дастоварди бузург дар тӯли таърихи башарият имкон фароҳам овардааст, ки мардумони ҷаҳон соҳиби ҳаққи табииву таърихии худ бошанд. Моияи ифтихори мардуми Тоҷикистон аст, ки мо баъди садсолаҳои зиёд маҳз ба шарофати ин неъмату бебаҳо, яъне истиқлолияти давлатӣ бо дарназардошти аънавану суннатҳои таърихии аҷодидиамон ва бо истифода аз таҷрибаи кишварҳои мутамаддину пешрафта бисту се сол қабл ба бунёди давлатдорӣ миллии худ оғоз кардем. Маҳз ба шарофати ин неъмату бебаҳо мо соҳиби давлат, соҳиби Сарқонуни миллии худ гардида, тавонистем дар як муддати кӯтоҳи таърихий Тоҷикистонро аз бӯҳрони ҷанги шаҳрвандӣ наҷот дода сулҳи деринтозорамонро ба даст овардем. Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷумлаи дастовардҳои бузурги мардуми Тоҷикистон буда, заминаи ҳуқуқии бунёди давлати тозабунёд ва соҳибистиклоли тоҷикон, шакли ифодаи ҳуқуқии ормонҳои давлатдорӣ миллии, осори таърихий ва фарҳанги бебаҳои Тоҷикистон мебошад. Он қонуни асосии давлат, унсурҳои марказии низоми ҳуқуқии кишвар, заминаи эҷод ва тақмили минбаъдаи қонунгузорӣ, ҳуҷҷати созиши иҷтимоӣ, муайянсозандаи дурномаи пешрафти ҷомеа ва давлат мебошад. Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дастоварди милли буда, муқаддасоти милли, андешаи давлатдорӣ миллии, истифодаи васеи аънанаҳо ва осори таърихий миллиро эълон ва таъмин мекунад. Он нахустин Қонуни асосии давлати тозабунёд ва соҳибистиклоли тоҷикон мебошад, ки пас аз таърихи беш аз ҳазорсолаи аз байн рафтани давлати Сомониён барпо гардид. Сарвари давлат дар суҳанронии худ хеле хуб қайд намуданд, ки: "Конституцияи Тоҷикистон ҳамчун ҳуҷҷати сарнавиштсози мардуми куҳанбунёду соҳибтамаддунӣ мо оини давлату давлатдорӣ тоҷиконро, ки дар тӯли таърихи чандиҳазорсолаи халқамон идома ва сайқал ёфтааст, ҳамчунин қушишу талошҳои фарзандони хирадаманду фарзонаи ин халқро дар роҳи расидан ба соҳибистиклоли ва давлатдорӣ миллии ҷомеа амал пӯшонид. Ғояҳои башардӯстонаи он инвикоҳкунандаи суннатҳои пурғановати халқи тоҷик буда, аз барҷастатарин намунаҳои фарҳангии ниёгонии ориёӣ мо, арзишҳои давлатдорӣ Сосониёну Сомониён ва мероси бузургони таърихи адабиётӣ аз ҷониби умум эътирофгардидаи мо сарчашма мегаранд".

Бо шукргузори аз истиқлолияти давлатӣ ва сулҳу осоиш имсол мардуми шарифу сарбаланди тоҷик бо қамол баланди масъулияти шаҳрвандӣ чашни 21-солагии Сарқонуни миллии худро чашн мегаранд, ки ба ин муносибат ҳамаи ҳамватанон ва кулли тоҷикони ҷаҳонро ба ин чашни таърихий самимона табрик гуфта ба ҳамаи омон тани сикҳат, ҳонаи обод ва саломатиро таманно дорам. Мо ҳеҷ гоҳ ранҷу заҳматҳои фарзандони фарзонаи ин халқро ки дар роҳи бунёди сохтори конституционӣ қони худро дарғ надовшта хизматҳои шоиста кардаанд ва ҳамчунин он нафаронро ки дар ин роҳ қурбон гаштаанд фаромӯш нахоҳем кард. 21-солагии Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон муборак бошад.

Самиев Зоҳидҷон
Раиси кумитаи иттифоқи
касабаи донишҷуёни ДМТ

Икромов Раҷабали
Раиси Созмони ҷавонон
ДМТ

Гулов Шаҳбоз
Сармутахассиси созмони
ҷавонони ДМТ

ҲАҚИҚАТҶОЕ ДАР ДОМАНИ ТАВСИФ

СИМОИ ШИНОХТА

Устод Баҳриддин Камолитдинов яке аз собиқадортарин устодони донишгоҳ ба шумор меравад. Ҷаласаеро нишастеро ки ба масъалаи забон тавъам мебошад, бидуни ҳузурӣ он кас тасаввур кардан мушкӣ аст. Ба манотиқи гуногуни ҷумҳурӣ сафарҳо менамоем. Дар суҳбату нишасту вохӯриҳои расмиву ғайрасмӣ, ки бо шиносӣ ношинос дорем, физикӣ химикӣ филолог нахустин пурсиши худро аз устод Баҳриддин Камолитдинов менамоем (бигзор ҳар як роҳнаварди илму таълим ва ба донишгоҳ алоқамандие дошта, ҳамин ҳолатро дар саҳифаҳои ҳаёти худ боре таҳқиқ намояд), аз он кас аҳвол мепурсанд ва аз айёми ширини донишҷӯии худ ёдрас мешаванд, ки устод ба онҳо дарси пур аз меҳру муҳаббат гуфтааст. Миннатдор буданашонро аз ин устод дарҳол иброн менамоем ва эҳсос мешавад, ки некиҳои устодашонро фаромӯш накардаанд. Устодон зиёданд ва онҳое, ки замоне дар донишгоҳ омӯзгор буданд, шояд шумораи номуайян ҳам дошта бошанд. Манзур он аст, ки на ҳар устоду на ҳар дарси устод дар хотирҳо мондагир мешавад. Тасаввур бояд намуд, ки нафари донишгоҳро шаст сол қабл хатмнамуда устодашро аз миёни даҳрову садҳо фаромӯш накардааст. Ин хушбахтии ҳар як устод мебошад, вақте ки агар шогирде дар як нуқтаи дуре аз маркази кишвар ёди устодашро менамояд ва ба ӯ салому дуруд мефиристад.

СИМОВУ БОТИНУ ҲАР ҚАДАМАШ ДАРС АСТ

Ҳангоми салом доимо чеҳраи кушодаву лабони моил ба табассум дорад. Сарфи назар аз серкор буданаш меёбад чанд сония вақте то падарвору бародарвор ҳамсуҳбаташро аз зиндагӣ пурсон шавад. Нури илму маънавиятро дар рӯи гарму шафқатбораш дидан мумкин аст. Тозаву озодаву хоксорона мепӯшаду қадам мегузорад. Роҳгардии устод ва тарзи либоспӯшии ӯ боиси ҳаваси шогирдон мебошад. Ҳамин аст, ки баъзан аз шогирдон нисбати ӯ мешунавем: «...чун устод будан меҳомем». Ба маънии томаш зиёӣ аст. Кибру ғурур хоси ӯ нест ва ашхоси бокибру ғурурро наменвисандад. Устоди фанни суҳанварист ва дар ҳама вазъу ҳолат самти суҳбату гуфтораш ба оҳанги вазъи ҳамсуҳбатон ҳамнавоств, ки ин ҳунар на ба ҳама кас насиб аст. Устод аз тамоми «майда-чуйда»-ҳои бахши фразеологияи илми забоншиносӣ огоҳии комил дорад. Ва аз ин ҷиҳат зарифтабӯу латифтабӯу мебошад. Рамзомезу шӯхтабӯна матлаберо ба шогирдаш дар мав-

риди зарурӣ пеш меорад, ки аз ҳунари устод шогирд ҳатман ба вачд меояд. Ба таври мисол бо табассуми хоси худ ба шогирдони саросемаи то ҳадде ғофил мегӯяд, ки «... мисоли муғчаи барвақтшукуфта нашавед». Саргузаштҳои кӯтоҳу намакинро, ки дар ҳаёт аз сар гузаронидааст, чун латифаи аҷиби тарбиябахш нақл менамояд. Ва ҳар шунавандаи суҳбаташ дар худ чунин ҳулосаеро нисбати устод ҳосил менамояд: «...ин қадар дидаанд, ин қадар медонанд ва ин қадар хотирот доранд...»

УСТОДИ ФАНИИ ЗАБОНИ МОДАРӢ

Ҳоҷат ба он нест, ки васфи забоншиносии варзида будани ин устодро намоем. Даҳрову садҳо китобу мақолот ин рисолатро ба анҷом расонидаанд. Фақат таъкидан иброн менамоем, ки устод яке аз дӯстдорон ва ҳофизони забони адабии гуфтугӯист. Дар замони соҳибистиқлолии кишвар ду дафъа дар ҳаёти кори Комиссияи ислоҳоти имлои забони тоҷикӣ (солҳои 1994-1998 ва 2010) қарор дошт. Ба чунин як комиссияи пурсалоҳият аъзо будан маънии онро дорад, ки халқи тоҷик бо эътимоду боварӣ ба донишу заҳмати ин гуна афрод умед бастааст. Ва ҳамин тавр ҳам мебошад. Масалан чунин ақидае вучуд дорад, ки мардум як қисмати муайяни забонро аз саҳифаҳои васоити абори омма меомӯзанд. Ҷои инкор кардан нест, ки чун як калимаву мафҳум чанд муддат такрор ба такрор дар минбарҳои ВАО мавриди истифода қарор мегирад, аксари омма онро чун ӯҳдадорӣ қабул менамоянд. Инро ба назар гирифта кормандони соҳаи васоити ахбор ба он кас муроҷиат менамоянд. Тариқи наворҳои телевизион қариб ҳар ҳафта меҳмони ҳар як ҳонадони тоҷикӣ тоҷикистонист ва ба онҳо дарси суҳану забони модариро меомӯзад. Устодро гоҳо ҳолату авзои манфии забони забони гуфтугӯии мардум ва забони васоити ахбори омма ором намегузоранд. Дар ин роҳ ҳатто китобҳои махсусро таълиф кардаанд, ки аз манфиати саршор лабренад. Аҳсан меғӯем ба он кас, ки дар ҷояш ҳар як иштибоҳи забониро ба ислоҳ меорад. Шақли дурусти гуфторро махсус талаффуз менамояд. Ин ё он қонуну қоидаву талаботи имлоро мефаҳмонад. Қатъиян муҳолифи онҳоест, ки дар донишгоҳу дар маҳфили нишастҳои илмӣ аз шеваю лаҳҷа истифода мекунанд. Шеваву оҳанги суҳангӯии устодро нотакрор номидан мумкин аст. Ҳар як нуқтаву вергулро дар гуфтораш низ риоя менамояд. Мутолиаи васеи устодро дар як гуфтори одияшон метавон дарк кард. Услуби навиштори устод Садриддин Айниро барои тамоми роҳравони пайроҳаву шоҳаҳои эҷод ҳамчун

мисол пеш меорад. Аз ҳар як асари Айни даҳрову садҳо мисолу мафҳумро бо асли ҳақиқияш азёд медонад. Ҷумлаеро аз эҷоди Айни таҳлили морфологию синтаксисӣ намуна, аҳсани бепоён ба ин суҳанвари бузурги адбиёти тоҷик мегӯяд, ки барои равонии ифодаи фикраш ин қадар маҳорати баланд дорад. Як мисолашро, ки вобаста ба таҳқиқ аз эҷоди Айни ёфтааст, аз забони муаллим чунин шунидаем: «Устод Айни барои роҳи гурез аз такрор дар як ҷумла чунин мегӯяд: «...ба осмон дида медӯхт, ба ақрабаки соат нигоҳ мекард ва қадвалҳоро назора менамуд...»»

УСТОДИ ДАРСХОНАИ ЗИНДАГӢ

Устод Баҳриддин Камолитдинов замоне дар раёсати донишгоҳ ба сифати муовини ректор оид ба таълим фаъолият мекарданд. Мутаассифона, дар он солҳо дар кишвар нооромиву муҳолифатҳо ҳукм доштанд. Дилозориву нафареро лату куб кардан ва ҳатто қатл намудан дар маркази пойтахт як омил муқаррарӣ ба шумор мерафт. Ҷои шубҳаву инкор нест, ки дар он солҳо устоди донишгоҳро ҳам мекуфтанду шогирди донишгоҳро ҳам... Идора кардани донишгоҳ масъулиятӣ матонатро талаб менамуд. Устод дар муносибат аз малоҳату нафосати суҳан истифода карда метавонистанд ва ҳамин ҷиҳат буд, ки нофаҳмонӣ чохилон хеле нарму сода дар назди гуфтори муаллим мот мешуданд. Бо насиҳату сарзаниши падаронаи худ вазъро ба сомон меовард. Сиёсати давлату ҳукуматро аз аввалин рӯзҳо ҷонибдор буд ва имрӯз низ ин раванд дар ҷараён аст. Ҳамчун як зиёии дурбин дарк карда буд, ки нерӯи таҳмилие аз берун миллатро ба нобудӣ бурдан меҳомед. Ҷонибдори ваҳдату ҳамгироиву дӯстии ҷавонон ва умуман мардуми кишвар буд ва дар ин роҳ то имрӯз устувор мебошад. Ин ҷиҳатхост, ки давлату ҳукумати кишварамон заҳматҳои устодро қадр намунадаст. Аз донишу фаҳмишҷову ҳунари устод то ҳол дар доираҳои мухталиф истифода менамояд. Дар симпозиум ва нишастҳои баландпояи илмӣ устодро ҳамчун бологузар эҳтиром менамоянд.

НАМУНАИ УСТОДОН

Баҳриддин Камолитдинов устодест, ба маънии томаш. Дар донишгоҳ, дар факултети журналистика ба шогирдон дарс мегӯяд. Шогирдон ташнаву талабгори дарси устоданд. Устоде ки ба пешаи худ хиёнат намекунад. Саривақт ба дарс медарояд ва вақти донишҷӯро намендуздад. Дар ниҳодаш фиреб вучуд надорад ва ҳолӣ ҳам

ба дарсхона ворид намешавад. Соҳиби усулҳои хоси тадриси худ мебошад. Ҳама ба як вақҳ аст: «...чизе аз ман омӯзанд». Аудиторияе, ки устод дорад, сарфи назар аз шумораи даҳнафараву саднафара ҳама «хушу гӯш» ба устоданд. Гумон мекунем, ки файзу баракатеро ки устод ёфтаанд бо шарофати ҳамин садоқаташон соҳиб шудаанд. Ба тамоми устодони ҷавони факултет доиман тавсия медиҳем, ки ҳаваси дарс гузаштанро дар дил камтар парваранд. Беҳтараш як соли аввал дар дарсҳои устодони собиқадор даромада нишинанд ва аз онҳо омӯзанд. Махсусан ҳар як ҳаракату ҳарфи устод Камолитдиновро омӯзанду аз худ намоинанд. Бо донишҷӯ саҳт наоянд. Соҳтакори симои худро як сӯ гузоранду бештар омӯзанд. «Қарӣера насозанду қарӣера онҳоро созад». Аз ҷиҳати рафтору одоби ахлоқ ва фарҳанг ба устод Камолитдинов пайравӣ намоинанд. Дар ҳамаи корҳои ҷамъиятӣ як ишора кофист, ки то устод ҳозир бошанд. Дар шанбегиҳои мебинем, ки устод чун ҷавони қобил каланд дар даст, беҳи ниҳолеро нарм месозад. Албатта ин рамз аст, вақте ки як устод солхӯрда дар оғози тасмиҳи фаъл ба чашм мерасад. Рамзест, ки як олам дарси маъниву ҳикматро фаро мегирад.

УСТОДИ ТАШХИСГАР

Устод Баҳриддин Камолитдинов забондон ва қомуси забон аст. Дар ҳар як маҳфили ҷаласа ва суҳбату баромадҳои ба таври пайваста аз гуфтораш чизи наверо барои худ кашф намудан мумкин аст. Вақте бо шогирди қобиле дар суҳбат қарор мегирад, ба зудӣ маълум мешавад, ки ҳар як мавзӯю ва пайроҳаи илми забоншиносии тоҷикро воқиф аст. Дар раванди суҳбат лаёқату матонати шогирдашро дарк намуда, дар ҷояш ба ӯ фаҳмонда медиҳад, ки агар дар фалон пайроҳаи илм қадам занед, он нав аст. Ҳам барои худ чизе меёбад ва ҳам ба илми забоншиносӣ навоварие ворид карда метавонед. Устод мушоҳидакорест, ки ҳама чизро бо хубиву амиқ дида метавонад. Агар овежаву эълонеро бинад, ки дар он иштибоҳу ғалат рафтааст, зуд дар паи ислоҳаш мешавад.

Дар тарҷума намудани истилоҳу ифодаҳои забонҳои ғайр аз устод Камолитдинов дида, шахси моҳире нест. Солиёни тӯлонӣ аз истифодаи истилоҳи «презентатсия» мондаву дилгир шуда будем. Ифодаи «рӯнамоӣ»-ро устод пешниҳод карданд. Ва акнун бубинед, ки чи гуна як калимаи зебо дар забони тоҷикӣ худамон мушкӣ мураккаберо осон намуд.

УСТОДИ ҲАМА

Аксаран чунин тасаввуре вучуд дорад, ки шогирдони як профессор танҳо ҳамонҳое ба шумор мераванд, ки таҳти роҳбарияш рисолаи номзадиву докторӣ дифоъ кардаанд. Ин ишора ба устод Баҳриддин Камолитдинов низ тааллуқ дорад. Аммо ин тақсимбандиву ҳукмро мо ҷонибдор намебошем. Баҳриддин Камолитдинов устоди ҷамаи мост. Муваффақияту бартариҳои устод Камолитдинов он аст, ки ӯ мутахассиси забоншинос аст. Ҳамчун яке аз дифоқунандагони забони модарии тоҷикӣ даҳсолаҳо боз заҳмат мекашад. Дар доираҳо бо фаъолияти босамараш яке аз роҳнамоёни асосист. Маълум, ки ба забон ҳама сару кор дорад. Математик ҳам, физик ҳам ва биологу химик ҳам ҳар кадом дар роҳи таҳқиқи пажӯҳиш ба донишҷӯи забони фасеҳу ҳамафаҳми тоҷикӣ ниёзманд аст. Хеле зиёд мушоҳида менамоем, ки муҳаққиқони риштаҳои гуногун назди муаллим барои мажлиҳату пурсишҳо меоянд. Ин маънии онро дорад, ки устод шогирди ҳар як хурду калонест, ки аз навиштаву гуфтаҳои баҳрае мебаранд. Аз ҷумла мо муҳаққиқони соҳаи филология дар риштаи адабиётшиносиву публицистика аз дастуру тавсияҳои устод баҳраҳои босамар мебардорем. Дар сарлавҳагузориву истифодаи ин ё он истилоҳи наву суфташудаи тоҷикӣ сари ҳар қадам ба ин устоди донишманд ниёз дорем...

Устод Баҳриддин Камолитдинов ба синни мубораки ҳаштод қадам мегузоранд. Ҷӯро ба ин ҷашни мавлуд муборак мегӯем. Устод ҷавондилу ҳатто ҷавонсимо аст. Таманнои онро дорем, ки инчунин давлат солиёни тӯлонии дигар насибашон гардад.

Фаҳриддин Ҳайдаров,
Баҳтиёр Қутбиддинов

Шарифова Орзулгул Ҳикматовна 23-юми февралӣ 1969 ҷамоати деҳоти Оббурдон ноҳияи Мастчоҳ дар оилаи хизматчи таваллуд шудааст. Соли 1976 ба синфи як ба мактаби миёнаи №3 ҷамоати деҳоти Оббурдон қабул шуда, онро бо баҳои аъло соли 1986 хатм намуда, ба ДДХ ба номи академик Б. Ғафуров (Институту давлатии педагогии Ленинобод ба номи С. М. Киров) факултаи забонҳои хориҷӣ шомил шуд. Онро соли 1991 бо ихтисоси муаллими забони англисӣ ва методист оид ба корҳои тарбиявӣ хатм намуд.

Ғаёлияти меҳнатиаш аз моҳи августи соли 1991 то августи 1994

ФИДОИИ МАОРИФ

ба ҳайси муаллимаи забони англисии мактаби миёнаи №17 ҷамоати деҳоти Оббурдон оғоз ёфт. Баъдан, аз соли 1994 то январи соли 2000-ум муаллимаи забони англисии мактаби миёнаи №15 шаҳраки Бестон ғаёлиятро идома дод.

Шарифова Орзулгул Ҳикматовна яке аз омӯзгорони эҷодкори ноҳия ба ҳисоб меравад. Номбурда дар кори таълиму тарбия ба муваффақиятҳои беназир ноил гардидааст. Дар давраи ғаёлияти кори тавонист, ки худро ҳамчун омӯзгори серталаб ва донандаи касби худ муаррифӣ намояд. Дар мактаб доиман корҳои беруназсинфиро такмил дода, конференсияҳои илмӣ, ва рӯзҳои забони англисиро мунтазам ва пурсамар мегузаронад.

Якҷанд сол боз инҷониб вазифаи роҳбарии иттиҳодияи методии омӯзгорони фанни забони англисиро дар мактаб ба уҳда дорад.

Муаллима Шарифова Орзулгул Ҳикматовна дар дарсҳо аз аёниятҳои мавҷуда ва дастисохт самаранок истифода мебарад. Натиҷаи таллошҳои пайғиронааш дар раванди таълиму тарбия аст, ки шогирдонаш дониши хуб дошта, дар озмунҳои фикрӣ ва фаннии иштироки ғаёлдоранд ва ҷойҳои намоёнро ишғол менамоянд. Хадамоти методии шуъбаи маорифи ноҳия таҷрибаи пешқадами ӯро омӯхта, дар байни омӯзгорони ноҳия паҳн намудааст.

Мавсуф аз январи соли 2000-ум

ба вазифаи директор ва омӯзгори забони англисии мактаби миёнаи №16 таъин гардида, то декабри соли 2012 кор кард. Аз декабри соли 2012 ба вазифаи Сармутахассиси бахши ҳадамоти давлатии назорат дар соҳаи маорифи ноҳия таъин гардид. Аз августи соли 2014 боз ба вазифаи директори муассисаи тахсилоти миёнаи умумии №16 шаҳраки Бустон таъин шуда, то ҳол ғаёлият дорад.

Шарифова Орзулгул Ҳикматовна доиман дар озмунҳои мухталифи соҳаи маорифи вилоят ширкат варзида, сазовори ҷойҳои намунавӣ мегардад. Дар байни хонандагон ва волидайн соҳиби обрӯи эътибори хоса мебошад. Ҳамчун роҳбари мактаб дар тарбияи хонандагон саҳми сазоворе гузаштааст, ки касби ӯро пеша намудаанд ба мисли Солеҳова Муҳайё (ДДБСТ), Акрамов Парвиз, Ғуломов Ҳилола (ДДМТ), Раҳабзода, Қудратшоҳи Ғайратшоҳ (Малайзия), Бобоева Ситора (КОН), Ёқубова Нодира, Олимова Гулғунча (МТМУ №16), Баҳодурзода Мавҷуда (МИД ноҳия) Шарифова Дурбибӣ ва дигарон.

Шарифова Орзулгул Ҳикматовна соҳиби ду фарзанд Саида ва Шукрона мебошад. Шавҳараш Аминов Тоҳир дар тамоми корҳои мададгараҳ, ҳамрозу ҳамқадами ӯ буда кушиш ба харҷ медиҳад то дар корҳои муаллима кумак расонад.

Натиҷаи кушиш ва заҳматҳои Шарифова Орзулгул Ҳикматовна са-

мар овард ва Вазорати маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон соли ӯ бо нишони «Аълоии маорифи Тоҷикистон» ҳамчунин бо Ифтихорномаи Вазорати маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон (соли 2009), Сипосномаи МИҲД-и вилояти Суғд (2010), Ифтихорномаи Раиси вилояти Суғд (соли 2007), Ифтихорномаи Раёсати маорифи вилояти Суғд (соли 2003), Ифтихорномаи Донишкадаи тақмили ихтисос ва бозомӯзии кормандони соҳаи маорифи вилояти Суғд (2012) ва Ифтихорномаи шуъбаи маорифи ноҳия (2000, 2012), Ифтихорномаи Кумитаи кор бо ҷавонон варзиш ва сайёҳии Ҷумҳурии Тоҷикистон (соли 2006), Ифтихорномаи Раёсати кор бо ҷавонон, варзиш ва сайёҳии вилояти Суғд (соли 2005), Ифтихорномаи бахши кор бо ҷавонон варзиш ва сайёҳии ноҳияи Мастчоҳ, Ифтихорномаи Кумитаи кор бо занон ва оилаи Мақомоти иҷроияи Ҳокимияти давлатии ноҳияи Мастчоҳ (соли 2009), Ифтихорномаи шуъбаи фарҳанги ноҳияи Мастчоҳ (2010), Ифтихорномаи раиси Шӯрои собиқадорони ҷангу меҳнати ноҳия (2015), ва билохира Ифтихорномаи ҲҚДТ дар Тоҷикистон (2015) қадр гардид.

Роҳбарияти шуъбаи маорифи ноҳияи Мастчоҳ сарфарозанд, ки чунин омӯзгор ва фидоии илму маърифат боиси фахр ва обрӯи онҳост.

Мирзоюсуф Шарифзода,
омӯзгор аз ноҳияи

СОЛИ 2015 - «СОЛИ ОИЛА» АНДЕША.

Хирадмандони олам занро олиҳаи хусн, бунёдгари ишқу муҳаббат, озодагии нафосат, кони меҳру садоқат, тавлидгари ҳаёти инсоният номиданд. Зан аз ҳамаи мавҷудоти зебои олам зеботар ва болотар аст. Эшон бояд мудом зебо бимонанд, нагузорем ба мушкилоте гирифторме шаванд, ё побанди даҳшати зиндагӣ гардад. Баъзеҳо мегӯянд, ки зан аз шонаи мард аст. Ҷойи дигар даъво доранд, ки Худованд мардро сохту аз гили изофа монда зан офарид. Мо ба ин қисса бештар тавачҷуҳ дорем: «Худои аззаву ҷалл хост, ки Одамро ҷуфтте бувад, ки бе ҷуфт ҷуз Худо касе нест ва бе мислу бе монанд ва бе ҳоҷат. Ҳақтаъоло хоб бар Одам (а) гумошт, то хоб дидаи Одам (а) биғрифтан, на хуфта ва на бедор. Пас Ҷабраил (а) ба амри Ҳақтаъоло биёмад ва як устухон аз паҳлӯи чапи Одам (а) бикашид, чунон ки ҳеҷ амале ба Одам (а) нарасид. Агар аламе будӣ, ҳаргиз занонро дар дили мардон ҷой набудӣ. Пас Ҳавворо аз устухони паҳлӯи чапи Одам (а) биёфарид. Он гаҳ сурати Ҳавво бидид ва ҳар неқиву малоҳат ва ҳусне, ки дар занони олам хоста буд, ҷумла ба Ҳавво дод. Ва сиёҳии мӯйҳое, ки ҷумла занони оламо ҳаст, дар мӯи Ҳавво ниҳода, зиракиву мастурӣ дар дили Ҳавво бахшид. Ва меҳру шафқати Ҳавворо дар дили Одам (а) ниҳод. Он гоҳ Ҳавворо ҳулла аз Биҳишт пӯшонид ва тоҷе бар сараш ниҳод ва бар тахти заринаш ниҳод. Ва Одам (а)-ро бедор кард ва Ҳавворо ба Одам (а) ҷилва дод. Чун Одам (а) Ҳавворо дид, беқарор шуд ва хост, ки даст ба вай дароз кунад. Нидо омад, ки ё Одам (а), ба хуш бош, ки бе никоҳ бо вай суҳбат натавон кард! Одам (а) Ҳавворо аз Ҳақтаъоло бихост. Худои таъоло вайро ба занӣ ба Одам (а) дод». Хулоса ин аст, ки зан ҳадаи аввалини Худованд барои мард бо мақсади нигоҳдошти ҳаёти инсонӣ ва пайванди наслҳо дар қарнҳо офарид шудааст. Аммо Қуръони карим таъкид мекунад: «Эй мардум, ба дурустӣ ки шуморо аз як марду як зан офаридем ва шуморо қавмҳо ва қабилҳо сохтем, то ба якдигар шинос шавед! Ҳароина гиromитарини шумо назди Худо парҳезгортарини шумо аст: Худо донои Хабардор аст. (Сураи Хучурот, Ояи 13, саҳ 517). Аз инҷо бар меояд, ки зан ё мард будан арзиши ин-

ЗАН БУНЁДГУЗОРИ ҲАЁТИ ИНСОНИСТ

сониро муайян намекунад. Муҳаммади Ҳичозӣ фармудааст: «Дар ин дунё яке ҳаст, ки аз ҳама ба шумо наздиктар аст. Аз ҳар кас шуморо беҳтар мешиносад ва бо вучуди ҳама айбҳо шуморо ба ҷон дӯст дорад. Ҷуст, ки метавонад ҳар чӣ хоҳише доред, бе миннат бароварад ё даст озорашро кӯтоҳ кунад. Аҷаб он ки агар ба ин яке дӯст шудед, аҳли дунё ҳама бо шумо дӯст хоҳанд шуд. Ин ёри фидокор ақли шумост». Инсон хушбахтӣ, ҳурмату эҳтиром, муҳаббат, садоқатро дар муоширати тарафайн барқарор мекунад. Яъне ӯ бо ақли солими хеш байни худу атрофиён пули хушбахтиро эҷод мекунад. Дӯст доштани касе ва азизи касе будан ба пиндори нек, гуфтори нек ва кирдори неки худӣ шахс вобаста мебошад. Дар Қуръон ҳеҷ кучо гуфта нашудааст, ки зан унсӯри гуноҳ аст, балки аз мартабаи баланди занон дар китоби муқаддас зиёд аст. Дар замони Сулаймон паёмбар зане бо номи Билқис онқадар фармонравона муқаддир аст, ки ҳатто Сулаймонро тахти таъсир қарор медиҳад. Ё заноне мисли духтарони Шуайбӣ пайғамбар онқадар қавӣ ҳастанд, ки умӯри зиндагии Шуайбро пеш мебаранд.

Зан бунёдгузори ҳаёти инсонист. ӯ бахшоянда ва меҳрубон буда, ишқро меқорару кинаро мебарояд. «Модар то рӯзи қиёмат дар назди Худованд ба беғуноҳии фарзандаш шаҳодат медиҳад. Агар дар назди ӯ сад далел биёред, ки фарзандат гунаҳкор аст, бовар намекунад, ҳамоно чеҳраи беғуноҳии тифлаш пеш назар меояд». Дар Бадахшон ҳикмате ҳаст, ки «Дастӣ модар баъди ғавт ҳам барои фарзанд берун аз гӯр аст». Зан онаи чеҳранамои дилхоҳи миллат аст. Дар нокомиҳои ҳаёти имрӯза занро гунаҳкор гумон бурдан беадолатист. Зиндагӣ дар ҳамбастагии зан ва мард гузарон ҳаст. Аз ин лиҳоз ҷомеаи имрӯза мо ба мардон ҳақиқӣ ниёз дорам, ки дар рушди зеҳнию ақлонии бонувон мусоидат намуда, бақои ояндаи миллатро таъмин кунанд. Ба ҳаёти фоҷиавӣ ва

нангинӣ занону духтарони имрӯза назар афканем ба он хулосаи кул меоем, ки эшонро чун ашё дар ин мочаро мардон истифода намудаанд. Яке аз амали беадолатонаи шавҳар, дигаре аз истифодаи мансаби хеш, сеюме аз якрави падарону бародарон ба гирдоби хушунат, бадмастӣ, наркамани, фоҳишагӣ ва худкушӣ гирифторме шуда, дар анҷом ҷомеа фасод хоҳад шуд. Ба мардон муруҷиат намуда хоҳиш менамоем ба Бузургии зан эътимод дошта бошед, чунки вай модар аст, духтар аст, хоҳар аст ва ҳамсар аст. Тамоми ҳаёти инсониро зан ҷомеа амал меҷӯшонанд. Бо ӯ рафтори дуруст, амали арзанда ва бо боварии комил муоширати неки ҷавонмардона анҷом диҳед. Расули Акрам (с) дар ҳадисаш мефармояд: «Худованд аз хушрафтори шумо бо занон хурсанд мегардад, зеро онон модарони шумо, духтари шумо ва холаҳои шумо ҳастанд. Ҳуқуқи зан муқаддас аст, пас ҳуқуқи оноро ба дастӣ эшон супоред». Инсонҳо бояд аз пушти иҷрои гуфтаҳои Худованд ва амали ҳадисҳои Расули Акрам (а)давад, то бахт аз қафои онҳо давад. Дар акси ҳол ҷомеа фасод, ҳаёти гендерии миллӣ ба ноқомӣ мувоҷеҳ мешавад. Чуноне ки дар Ғарб, одамонашон ба ҷаҳониён панд хонданро дӯст медоранд, аммо ахлоқ то дараҷае коста шудааст, ки зан бо зан ва мард бо мард ақди никоҳ мебаранд, модарон тифлақонашонро на дар банди ҷигари худ, балки дар инкубатор ё батни зани дигар месабзонанд. Ин иснод ба зан ва мард буда, аз байн рафтани муқаддасоти аввалиндараҷаи инсоният мебошад.

Ба қарнҳои мозӣ назар кунем, шуҷоати Пурандухт ва Озармидухтдухтарони Хусрави Парвизи Сосонӣ ва Томирис подшоҳи Мосоғетҳо, ки бо Куруши Кабир ҷангид ва ӯро шикаст дод. Дар сиёсат нақши Клеопатра дар Миср, Екатерина ва Анна Ивановна дар Русия, Индира Гандӣ дар Ҳиндустон, Беназир Бхутто дар Покистон, Куразун Актив дар Филиппин, Маргарита Тедчер дар Англия,

Голда Майер дар Исроил, ки ҳар қадам нақши шоиста ва муассир дар дунёи сиёсат ва кишвардорӣ доштаанд. Ҳисоби занони бо нангу номӯс, донишманду бофарҳанг, сиёсатмадорони варзида ва оқилу доно имрӯз ҳам кам нест. Бистухашт нафар занон ба дарёфти ҷоизаи Нобелӣ ва шаступанҷ нафарашон ба гирифтани мукофоти Қаҳрамони меҳнати сотсиалистӣ собиқ Иттиҳоди Шӯравӣ мушарраф гардидаанд. Пас зан ба хонадон нуру зиё, ҳусну зебоӣ, меҳру муҳаббат ва рӯшноиро меоварад. Таҳлилгаронӣ масоили мазҳабӣ бар он андешаанд, ки ягон дини олам робитаи маҳрамонаро то ақди никоҳ қабул надорад. Мудоме, ки дар кишвари мо ин зуҳуроти номатлубу хатарнок бо ҳар васила роҳ ёфтаасту дар ҳоли густириш аст, равшанфикрон, одамони аҳли тақво, ҷомеашиносону масъулин чаро хомӯширо ихтиёр кардаанд. Оила аз зан ва мард ба вучуд меояд. Хонадоне, ки аз яке аз ин сутунҳои муҳим маҳрум аст комил ҳисоб намешавад. Ин ба зиндагии минбаъдаи хонаводагӣ таъсири манфии зиёд мерасонад. Аз ин лиҳоз, муруҷиат ба занону духтарон ин аст, ки озодии худро воқеъбинона шиносанд. Рисолати худро донанд. Шитоб накунад, ки шитобзада ҳамеша иштибоҳ мекунад. Бузуртгарин шуҷоати инсонӣ интиҳоби сабр ва таҳаммул мебошад, ки шеваи зиндагӣ ба он зич пайвандӣ дорад. Ҳар инсон бар сари худ шоҳ аст ва ҷиллою тобишҳои зиндагии хеш дорад. Касоне, ки некбахтии хешро дар дигарон меҷӯяд ба ноқомӣ гирифторме мешавад.

Ба бузургии зан гуфтаҳои Наполеон: «Зан бо як даст гаҳвора меҷунбонад ва бо дастӣ дигар ҷаҳонро такон медиҳад» ё ҳикмати «Аввал зан, охир зан онгаҳ зану мард» шаҳодати амик медиҳанд. Зан чашмаи ҷӯшони меҳру муҳаббат, ишқу вафо дар зиндагии инсон аст. То оне, ки ҳаёти эшон бо мард пайванди ногусастанӣ дорад, ӯ рисолати ҳаётбахши хешро идома хоҳад дод.

Муминамо Ошурмамадова,
омӯзгори собиқадор
аз ноҳияи Рӯшон

САҲМИ ТОЧИКОН ДАР ИЛМУ ФАРҲАНГИ ҶАҶОН

Дар шумораи моҳи сентябри моҳнома мо маводеро оиди саҳми тоҷикон дар илму фарҳанги ҷаҳон манзури хонанда намуда будем. Ин навбат тибқи хоҳиши аъзоёни иттифоқи касаба ва хонандагони арҷманд тасмим гирифтём, то маълумоти иловагиро дар ин мавзӯ пешниҳод намоём.

• Хозини зичии ҳаворо қабл аз Тор-ричелли (1608-1647) маълум карда буд. Инчунин, вобастагии байни зичии ҳаво ва суръати шамолро низ ӯ таҳқиқ кардааст.

• Воҳиди фарз кардани шуои доитра дар тригонометрия ихтироии тоҷикон аст.

• Аввалин донишманди Машрикзамин, ки ба воситаи илми риёзиёт олами Фарбрэ тасхир кард, ал-Фаргонии тоҷик (ваф. 861) буд, ки дар олами Фарб бо номи Алфраганус маъруф аст.

• Китобҳои астрономии ал-Фаргонӣ бештар аз 700 сол китобҳои асосии дарсии астрономии аврупоиён буд.

• Аввалин маротиба дар ҷаҳон доғҳои рӯйи Офтобро ал-Фаргонӣ маълум кардааст.

• Дар ҷаҳон бори аввал муодилаҳои кубии навъи $x^3 + ax = b$ бо ёрии буришҳои конусӣ Абуҷаъфарии Хозинӣ (ваф. 971) ҳал кардааст.

• Аввалин маротиба дар илми тригонометрия Ҳомиди Хучандӣ (ваф. 1000) собит кард, ки аз маҷмӯи ду адади мукааб як адади мукааб ҳосил намешавад.

• Ихтироғгари формулаи асосии секунҷаи қажунҷаи кураӣ (формулаи аввал) ва формулаи ҷамъии кунҷҳо дар тригонометрияи сферавӣ Абулвафоии Бузҷонии тоҷик аст.

• Мафҳумҳои тангенс, котангенс ва косеканси тригонометрия ихтироии Абулвафост.

• Ихтироии хатти қотё (Sec)-ро, ки аз Коперник эълон доштаанд, аслан ихтироии Абулвафост.

• Бори аввал дар ҷаҳон силсилаи ҳисоби шастӣ, усулҳои махсуси аз таҳти решаҳои квадратӣ ва кубӣ баровардани ададҳо ва чандин теоремаҳои тригонометрияи росхата ва доираӣ аз тарафи фарзанди тоҷик Кушёрӣ Гелонӣ исботи маълум ва кашф шудааст.

• Бори аввал дар ҳалли муодилоти натиҷаҳои ададҳои ғайриқиссӣ (иррационалӣ)-ро Абубақри Карачӣ ба миён гузошт.

• Усули содатарини аз решаҳои квадратӣ ва кубӣ баровардани ададро, ки ба исми П. Руфинӣ (1804) ва У. Горнер (1819) дар Аврупо маъруф аст, асоси онро 800 сол пеш аз онҳо Абулҳасани Насавӣ тоҷик (ваф. 1030) гузоштааст.

• Ихтироӣ ва қорӣ шудани силсилаи ҳисоби даҳиро дар математика ба Абурайҳони Берунӣ нисбат додаанд. Ва низ гуфтаанд, ки он ихтироии Чамшеди Кошонӣ аст.

• Дар ҷаҳон аввалин маротиба Берунӣ тригонометрияи куравиро ҳамчун илм ба низом даровард.

• Дар таърихи илми математика аввалин нафаре исбот намуд, ки муодилаҳои дараҷаи сеюм тавассути радикалҳои квадратӣ (яъне ба воситаи паргор ва ҷадвал) умуман ҳал намешаванд, Умарӣ Хайём буд.

• Асосгузори теоремаҳои ғайриевклидӣ дар илми риёзиёт Хайём аст.

• Формулаи бином, ки ба номи Нютон маъруф аст, аслан ихтироии Умарӣ Хайём аст, ки шашсад сол қабл аз Нютон кашф кардааст.

• Боруто тӯпро аввалин бор дар дунё мусулмонан истифода кардаанд (қ. XV).

• Мусалласи ҳисобии Паскал, ки дар риёзиёти ҷаҳонӣ саҳт маъруф аст, асосан, ихтироии Умарӣ Хайём аст, ки Паскал ба номи худ кардааст.

Ленселот Ҳогбин

• Вучуд доштани қитъаи Америка-

ро дар асоси хулосаҳои илмӣ Берунӣ пешгӯӣ карда буд. Кори Колумб тасодуфӣ буд.

• Ба миёноварандаи мафҳуми илми суръат ва афзоиши он Абулбаракоти Бағдодист (қ. XII).

• Роҳбалади Васко де Гама (1450-1554) дар сафарҳои баҳриаш Ибни Маҷид буд, яъне кашфиётҳои ҷуғрофӣ ӯ асосан ба дасти ин мусулмон рӯй додаанд.

• Аввалин бор фабрикаҳои истеҳсоли коғаз дар Бағдод (794 м), Миср (800 м), Испанияи исломӣ (950 м) ва Византия (1100 м) падида омада буданд.

• «Бар рӯйи сатҳи паҳноварзамин марде донотар аз Ҷарир (яъне Та-барӣ) намешиносам».

Ибни ХУЗАЙМА, қарни X

• Ҷолибтарин китоби асри миёнагӣ дар илми механика ва физика «Мизону-л-ҳикма»-и Хозинист.

Георгий САРТИН

• Ихтироии қарсҳои аъшориро, ки то бад-ин авохир ба исми Симон Ставинӣ Ғарбӣ (1585) нисбат дода мешуд, дақиқ карданд ва аз ҷумла Павел Лукский (1944) исбот намуд, ки ихтироии он аз ҷониби Чамшеди Кошонӣ аст.

• Падидоварандаи мафҳуми ҳаракат ва ҳаракати нисбӣ дар илми физика Садриддини Шерозист, ки аврупоиён то бад-ин авохир онро ба Бекону Декарт нисбат медоданд.

• Хайём аввалин донишмандест, ки табақабандии муодилоти дараҷаи аввал, дурум ва севумро таҳқиқи муназзамии илмӣ кард ва рисолаи ӯ дар ин бора барҷастатарин асари илмӣи қуруни вустоист.

Ҷорҷ СОРТИН

• Услуби ҳал намудани муодилаҳои кубӣ, ки ба Вист ва Нютон нисбат дода мешавад, ҳанӯз аз тарафи донишманди тоҷик Шарафуддин Музаффарӣ Тусӣ (ваф. 1212) пешниҳод ва баён шуда буд.

• Осори Берунӣ ва Хозинӣ яке аз натиҷаҳои бисёр зебои физикаи таҷрибавист.

Олду МИЛЛ

• Камолиддини Форсӣ (ваф. 1318) фарзияи мавҷӣ ва зарравии нууро пешниҳод кард, ки баъдан дар Аврупо Нютон, Декарт ва дигарон аз ӯ пайравӣ карданд.

• Насируддини Тусӣ тригонометрияро ба илми мустақил табдил дод.

• Яке аз услубҳои махсуси муайян кардани инуси 1 ихтироии Қозизодаи Румист (ваф. 1437).

• Қашфи фарзияи интишоари мавҷи нур, ки ба Кристиан Гюгенс (1629-1695) нисбат дода мешавад, аслан кашфиёти Камолиддини Форсист.

• Тафсири инкисори нур, ки бо номи

«Қонуни Ферма»-и физики фаронсаӣ Пиерре де Фермет (1601-1665) маъруф аст, аслан кашфи Камолиддини Форсист.

• «Мифтоҳ-ул-ҳисобот»-и Чамшеди Кошонӣ (ваф. 1429) ҳамчун маъруфтарин қомуси риёзӣ дар қарни 15 китоби рӯимизии риёзидонони маъруфи Аврупо буд.

• Дар илми Агебра аввалин маротиба мафҳуми «адади манфӣ»-ро Алии Қушчӣ (тав. 1402) ворид кард.

• Ҷобир ибни Хайёни Тусӣ дар Ғарб маъруф ба Чебер (721-815) асосгузори назарияи сулфуру симобии пайдоиши фулузот аст.

• Аввалин истеҳсолкунандаи кислотаҳои ғайриорганикӣ дар ҷаҳон Ҷобир ибни Хайём аст.

• Аввалин бор дар ҷаҳон кислотаи сульфатро ҳамчун катализатор Ҷобир ибни Хайём истифода бурдааст.

• Решаҳои аслии мусиқии арабию туркии имрӯз баста ба мусиқии асри миёнагии эронӣ (тоҷикон) аст.

• Кислотаи азот ихтироии Ҷобир Тусист.

• Дар имтидоди 900 сол дар ҷаҳон ҳеҷ кас назария ва амалияи Ҷобир Тусиро дар бораи тағйир додани фулузот дигар карда натавонист.

• Марги муш (арсеник) ихтироии Абубақри Розист.

• Дар муддати 800-900 сол дар ҷаҳон дар химияи ҷаҳонӣ касе ба ду фарзанди тоҷик - Ҷобир Тусӣ ва Абубақри Розӣ баробар набуд ва эшон дар ин муддат сарварони ин фан будаанд.

• Абубақри Розӣ падари химияи илмӣ дар ҷаҳон аст.

Юлиус РУСАКО

• Дастуроти илмӣи Муҳаммад Хоразмӣи Қосӣ (қ. XI) дар бораи табодулотии моддаҳои химиявӣ ва вазну ҳосияти онҳо то қарни XVIII аз ҷониби уламои Шарқу Ғарб бетағйир истифода шудааст.

• Интишордиҳандаи воқеии дини ислом дар миёни мардумони турку ҳинд тоҷиконанд.

• Мушқил аст аз адабиёте дар ҷаҳон ҳарф зад, ки (мисли тоҷикон) то бад-ин ҳад теъдоди шоиронаш афзун буда бошад.

М.И. ЗАНД

• Ихтироғгари навъҳои асосӣ ва маъруфтарини алифбои арабӣ тоҷиконанд, ки Ибни Муҳлаи Шерозӣ аввали онон аст.

• Падидоваранда ва инкишофдиҳандаи илми сарфу наҳви араб тоҷиконанд (Сибавайҳӣ Форсӣ, асри VIII).

• Бузургтарин тафсири Қуръонро дар дунё Абуҷусиф Бундори Ғазвинӣ (ваф. 1095) дар 300 ҷилд навиштааст, ки ҳафт ҷилди он танҳо дар тафсири сураи Фотиҳа буд.

• Дар миёни донишмандони диниву дунявӣ асри миёнагии кулли олами ислом бештаринашон тоҷикон будаанд.

• Ибни Муқоффаъӣ тоҷик яке аз асосгузори забон ва адабиёти бадеии араб (дар аҳди ислом) аст.

• Усули дардшиносии перкуссия (ангӯштзанӣ) ихтироии Ибни Сино аст.

• 70 навъи доруи табобатии ихтироӣ кардаи Ибни Сино дар ҷаҳон имрӯз ҳам саҳт фаъол аст.

• Муқобала кардани 9-9 аввалин бор аз тарафи Хоразмӣ ба кор рафт ва Ибни Сино онро маъмулу қорӣ намуд.

• Абуабдуллоҳ Муҳаммади Хоразмӣ аввалин доиратулмаорифро ба исми «Мафотех-ул-ълум» ба ҷаҳон тақдим кард.

• Дар ҷаҳон аввалин китобро доир ба муолиҷаи дил («Адвият-ул-қалбия») Ибни Сино навиштааст.

• Тақвими нучумии Хайём яке аз дақиқтарин тақвимиҳо дар илми ҷаҳонист. Системаи солшумории пешниҳодкардаи ӯ ҳатто аз солшумории Григорианӣ, ки дар Аврупо саҳт маъруф аст, дақиқтар аст.

• Сафиуддини Балхӣ (ваф. 1293/94) аввалин бор дар таърихи мусиқӣ яке аз шаклҳои нотанависӣ - табулатураро ба вучуд овард.

• Дар илми алгебраи ҷаҳонӣ 14 навъи муодилаҳои дараҷаи сеюмро Хайём муайян кардааст.

• Хайём дар таърихи илми математика бори аввал пешниҳод кард, ки муодилаҳои дараҷаи сеюм тавассути радикалҳои квадратӣ (яъне ба воситаи паргор ва хаткашак) умуман ҳал намешаванд. Ин ақидаи ӯро математикони аврупоӣ П.Л. Вантсел пас аз 800 сол исбот кард.

• Бунёди аввалин теоремаҳои ғайриевклидиро дар ҷаҳон Хайём гузошт.

• Ба методи дониши илмӣ дар ҷаҳон Хайём бунёд гузоштааст.

• Бунёдгузори фалсафии калом дар олами ислом Абуҳомиди Ғазолист.

• Дар мақомоти илмӣи сиёсӣ муҳтарамтарин ва номовартарин донишмандони исломӣ Абуҳомиди Ғазолӣ ба шумор меравад.

• Аввалин мартиба дар ҷаҳон сохти амиқи чашмро Ибни Сино муайян кардааст.

• Бемориҳои менингит ва диабети қандро аввалин бор дар ҷаҳон Ибни Сино муайян намуд.

• Дарозтарин достони назмӣи қаҳрамонӣ-таърихӣ дар олам «Шоҳнома»-и Фирдавсист.

• Аввалин шарҳҳои саратонро Ибни Сино кардааст.

• Дар илми ҷаҳонӣ аввалин маротиба ҷадвали бисёррақамаи функцияҳои тригонометриро Алии Қушчӣ тартиб додааст.

• Истифодаи ададҳои ҳандасӣ дар ҳалли муодилаҳои ададӣ дар риёзиёт ихтироии Хоразмист.

• Канали Суэстро аввалин бор на аврупоиён (дар солҳои 1859-1869) қанда ба истифода додаанд, балки он бо фармони шоҳаншоҳи бузурги форс Дориюш дар соли 518 қабл аз милод қанда ба истифода дода шуда буд.

• Баробаркунӣи устувор (Тастеҳи устуворӣ) дар риёзиёт кашфшудаи Берунист, ки баъди чандин қарн Маркотер онро ба кор бурд ва ба номи ӯ машҳур шуд.

• Устурлоб (секстант) ихтироии тоҷикон аст (ал - Физорӣ дар соли 777).

• Аввалин бор нишонаҳои илмӣи лигориетро Форобӣ хабар додааст.

• Яке аз шаклҳои маъруфи устурлоб (Linear Astrolabe) ихтироии Абулмузаффарӣ Тусист.

• Шленглер (1880-1936) пайваста таъкид медошт, ки мафҳуми функцияро дар риёзиёт аврупоиён аввалин бор падида овардаанд, вале дар ин авохир маълум шуд, ки идеяро дар бораи функция ханӯз Берунӣ пешниҳод карда будааст.

Таҳияи Амонулло

ХОМИИ
ОМУЗТОР

Муассис:
Кумитаи иттифоқи касабаи
маориф ва илми Ҷумҳурии
Тоҷикистон

e-mail: numriniso@mail.ru

САРМУҲАРИИР
УМРИНИСО НАҶМИДИНОВА

Телефонҳо:
93-873-74-66
221-11-80
227-85-01
223-17-48
221-13-21
221-16-74

Ҳайати таҳририя:

Салимзода Шерхони Одина,
Р.С. Одинаев, М.С. Курбанов,
М. С. Мироватов,
С. Б. Шогузфаров,
Ҷ. С. Раҳматов,
О. П. Усмонова, Т.Р. Раҷабов
Мухбирони минтақавӣ:
Ҷ. Ҷамидов, И. Мақсудов.

Моҳнома 31 октябри соли 2012
таҳти рақами 0032/рз дар Вазорати
фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон аз нав
сабти ном шудааст.

Моҳнома ба хотири гуногундешӣ
мақолаҳои низ ҷоп мекунад,
ки метавонад бо муаллифони
ҳамақида набояд ва масъулиятро
ба дӯш нагирад.

Дар ҶДММ «Мега-принт» (кўчаи
Борбад 36) ба ҷол расидааст.
Адади нашр: 4800

Нишони моҳнома: шаҳри Душанбе,
ҳиёбони Рўдакӣ 20, Кумитаи иттифоқи
касабаи маориф ва илми Ҷумҳурии
Тоҷикистон

Индекс: 734012

Суратҳисоби банки мо:

Кумитаи иттифоқи касабаи маориф
ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон
РМА (ИНН) 01 000 37 95
20 20 29 72 61 690 1000 227
35 01 01 369
20 40 29 72 41 36 91
ҶСК Ориёнбонк, шаҳри Душанбе